

TMMOB
TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ
TMMOB DEMOKRASİ KURULTAYI
SONUÇ
BİLDİRGESİ
21 MAYIS 1998 ANKARA

TMMOB Demokrasi Kurultayı 13-14 Aralık 1997 ve 21 Mayıs 1998 tarihlerinde yapılmıştır.

Bu kitapçıkta, 21 Mayıs 1998 tarihinde yapılan TMMOB Demokrasi Kurultayı sonrasında netleşen TMMOB DEMOKRASİ KURULTAYI SONUÇ

BİLDİRGESİ'ni

yayınlıyoruz.

TMMOB Demokrasi Kurultayı'nda emeği geçen herkese teşekkür ediyor, daha demokratik ve gerçekten bağımsız bir ülkede yaşamak umuduyla saygılar sunuyoruz.

I. SUNUŞ

TMMOB Demokrasi Kurultayı, 34. Olağan Genel Kurulu'nda "Yeni Dönem Çalışma Esasları Komisyonu Raporu"nda yer alan bir önerinin kabul edilmesi ile gündeme gelmiş ve gerçekleştirilmiştir.

Bu Rapor'da toplumsal muhalefetin güçlendirilmesi düşüncesi "Ülkemizin en temel sorunu olan Kürt sorununun; demokrasinin Türkiye'de tüm kurum ve kuralları ile köklü bir şekilde yerleşmesinin ayak bağı olduğu, bu sorunun demokratik yollarla çözülmeyişinden ötürü, sürdürülmekte olan, Güneydoğu'daki savaş, ülke kaynaklarını tüketmekte olduğu gibi, ülkenin gelecekteki yatırımlarını da ipotek altına almaktadır." biçimindeki ifadelerle açıklanmak istenmiş ve "Ülkemizin can ve mal kaynaklarını içeren ve en değerli varlıklarının tüketimini önlemek amacı ile bu savaşa son vermek için, TMMOB; sivil toplum örgütleri, demokrasi, barış, emek ve özgürlükten yana her kesim ile işbirliği yaparak, onlarla ortak bir şekilde, seçilmişlik özelliği olan temsilcilerden oluşan Demokrasi Kurultayı'nın düzenlenmesine ve demokratik somut çözümler üretilmesine öncülük etmelidir." denilerek TMMOB'ye önemli görev ve sorumluluk yüklenmiştir.

Kurultay, emperyalizmin günümüzde aldığı biçim olan "Yeni Dünya Düzeni" ile onun ekonomik altyapısını oluşturan "Küreselleşme" rüzgarlarının estiği, özgürlük ve demokrasi kavramlarının ise, içinin boşaltılmaya ve kapitalizmin yapısal sorunlarının gizlenmeye çalışıldığı bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Oysa, kapitalist sistem, kar oranlarındaki düşüş, emperyalist ülkeler arasındaki çelişkilerin artması ve dengelerin değişmesi ile aşırı şişkin ve kırılğan bir finans sistemi vb. gibi nedenlerle derinleşen toplumsal bir krizi yaşamaktadır.

Küreselleşme ile bütün dünyayı içine alacak bir serbest ticaret rejimi yaratılacağı iddia edilmiştir. Ancak, bu yöndeki girişimlerin tümü emperyalist ülkelerin çıkarlarını koruyucu yönde olmuştur. Uluslararası ticaretin ve sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi yönünde önemli gelişmeler ortaya çıkmasına karşın, emeğin hareket serbestliğinin kısıtlanması, ulusal sınırlar içinde tutulmaya çalışılması bu durumun en açık kanıtını oluşturmuştur.

Küreselleşmenin savunucuları dünyanın artık ekonomik bütünleşme sürecine girdiğini, eskiden geçerli olan tek yanlı bağımlılık ilişkilerinin ortadan kalktığını,

bunun yerini karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin aldığını söylemişlerdir. Yaşananlar ise, söylenenleri doğrulamamıştır. Dünyada tek yanlı bağımlılık ilişkileri değişmeden devam etmektedir ve bu nedenle emperyalizmden bağımsızlık talebi gerçekçi ve haklı bir temele dayanmaktadır.

Küreselleşme programının en önemli uygulama hedefleri sosyal devletin tasfiyesi, özelleştirme ve örgütsüz bir toplum yaratmadır. Nasıl ki, daha önce kapitalist süreçte yaşanan liberal, müdahaleci ve günümüzde yaşanan neo-liberal dönemler arasındaki geçişleri sınıf mücadeleleri belirlemiş ise, bu hedefe de ulaşip ulaşamayacağını ve küreselleşme programının kaderini sınıf mücadeleleri belirleyecektir.

Diğer yandan, küreselleşmenin emeğe karşı başlattığı saldırıların sonuç verdiği, emeğin mevzilerinden geriletildiği günümüz koşullarında sınıf mücadelesinin önemli bir öğretisini oluşturan emeğin uluslararası dayanışması çok daha fazla dikkate alınması gereken bir araç haline gelmiştir.

Türkiye'deki gelişmeler de uluslararası gelişmelere koşut olmuştur.

Küreselleşme programına uyum sağlamak için ilk önemli kararlar 24 Ocak 1980'de alınmış, piyasa tek düzenleyici güç olarak öne çıkarılmıştır. 1989'da ise, konvertibiliteye geçilmiş ve böylece uluslararası sermayenin önündeki engelleri kaldırma yönünde önemli bir adım atılmıştır. Uygulamaya konulan özelleştirme, yerli ve yabancı sermayenin pazar olanaklarını geliştirmek, kar oranlarını artırmak yönünde bir işlevi yerine getirmiştir.

1 Ocak 1996'da Gümrük Birliği'ne girilmesi ise, uluslararası sermaye ile ilişkilerimizi yeni bir aşamaya getirmiştir. Bugün hedeflenen ve önemli aşamalar kaydedilen işgücü piyasalarının esnekleştirilmesi, toplu pazarlık düzeninin ortadan kaldırılması ve sendikaların çökertilmesidir. Bunların sonucu olarak işsizlik yaygınlık kazanmaktadır.

TMMOB, bunun içindir ki, demokrasinin tarihi gelişmesini, sosyoekonomik koşullara bağımlılığını, sınıf mücadelesi içinde taşıdığı önemi göz önünde tutmuş ve Demokrasi Kurultayı'nı bu perspektifle ele almıştır. Böylece, demokrasinin soyut bir kavram olarak algılanmasının önüne geçilmeye ve somut bir içerik kazandırılmaya çalışılmıştır.

Kuşkusuz, kapitalizmin koşullarında demokrasinin bir sınırlılığı söz konusudur. Ekonomik gücü elinde bulunduranlar siyasal sistemi denetim altında bulundurmaktadırlar. Dolayısıyla, halkın gerçek yönetici olması bu koşullarda engellenmektedir. Böyle bir değerlendirmeden gerçek demokrasi için mücadele etmeyi gereksiz bulan, teslimiyetçi bir sonuç da çıkarılmamalıdır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sosyalist sistemin güçlü konumunun da etkisiyle, gerçek demokrasi yönünde elde edilen başarıların kapitalist sistemi sosyal devlet politikalarına zorladığı unutulmamalıdır. Bu koşullarda daha fazla özgürlük, hakça paylaşım isteklerini yükseltmek gerçek demokrasi yolunda bir zorunluluktur.

Her egemenlik sisteminin kendine özgü bir yönetim biçimi söz konusudur.

Toplumsal yapılanmaların yönü ekonomiden siyasete doğru olduğundan her ekonomik yapı kendi sosyo-politik kurumlarını da yaratmıştır.

Günümüzde demokrasiden söz edildiğinde genel olarak Batı'da geçerli olan siyasal rejimler anlaşılmaktadır. Oysa, halk kesimleri sistemin öngördüğü biçimsel örgütlenme çerçevesi dışında öz güçlerine dayanarak çıkarlarını daha iyi koruyabilecekleri bir rejimi yaşama geçirebilmelidir. Bu olanaklarının bulunmadığı yönetimlerde demokrasinin alanı da daraltılmıştır.

Çağımızda tüm ülkeler siyasal rejimlerinin demokratikliğinden söz ederler ve

bunu anayasalarında açıklarlar. Ancak, demokrasi farklı sınıflar açısından çok değişik anlam ve içerikte bir rejim olarak görüldüğü için, hak ve özgürlükler çoğu zaman kağıt üzerinde kalmakta, sınırlanmakta, hatta açıkça yasaklanabilmekte ve somut olarak yaşanmamaktadır. Önemli olan sözcükler ve kavramlar ile kurumlar kadar, bunları olgulara dönüştüren, yaşama geçiren koşulların ve araçların varlığı ve işlevselliğidir. Sonuç olarak demokrasi sorunu devrimci bir iktidar sorunudur. Demokrasinin sınırlarının emekçi sınıflar açısından genişletilmesi de, emekçilerin siyasal iktidarı da her şeyden önce bundan çıkarı olan tüm sınıfların örgütlü mücadelesiyle sağlanacaktır.

II. DEMOKRASİNİN TEMEL İLKELERİ

- Demokrasi açısından tam ve en uygun yönetim şekli cumhuriyettir. Ama, cumhuriyetin demokratik olabilmesi için gönüllü olarak birarada bulunan o ülke halklarının çoğulcu, özgür iradeleri ile yönetim ve denetim süreçlerine doğrudan katıldığı, demokrasiyi sivil kurum ve kadroları ile var ettiği ve çok kimlikli, değişik inanç ve kültürlerin mozaik oluşturduğu bir devlet yapılanmasının gerçekleştirilmesi gerekir.

Ülkemizde Cumhuriyetle birlikte demokrasinin güçlendirilmesi için olanaklar ortaya çıkmıştır. Ancak, devlet kavramı kutsal bir niteliğe büründürülmüş, toplumun tüm alanları baskı altına alınmış ve demokratikleşme konusunda başarıya engel oluşturmuştur.

Mühendis ve mimarlar olarak topluma dayatılan ve demokrasinin önünde büyük bir engel oluşturan kutsal devlet anlayışını reddediyoruz. Halkın özgür iradesi ile sivil kurum ve kadroların oluşturduğu laik, hukukun üstünlüğünün tartışmasız geçerli olduğu, sağlık, eğitim, sosyal güvenlik vb. gibi yaşamsal gereksinimlerin karşılandığı ve hakça bölüşümün sağlandığı demokratik bir cumhuriyet rejimi istiyoruz.

- Halkın, ülkesindeki gelişmelerde, meydana getirilen maddi ve manevi değerlerin bölüşümünde, kullanımında söz ve karar sahibi olması demokrasi açısından bir zorunluluktur. Ülkenin bir başka ülke ya da ülkelere bağımlı olması ise, halkın bir bütün olarak ülke yönetimine katılmasını sınırlamaktadır. Bu nedenle, bir ülkenin emperyalizmden bağımsız olması demokrasinin temel ilkesidir.

Günümüz koşullarında, devletler arasındaki bağımlılık ilişkileri eskiden olduğu gibi askeri alanla sınırlı kalmamakta, başta ekonomi olmak üzere, siyasal ve kültürel alanları da kapsamaktadır. Emperyalizm ve günümüzdeki adıyla yeni dünya düzeni, az gelişmiş ülkelere karşı bu politikaları ısrarla izlemekte ve bu ülkeleri kendilerine bağımlı hale getirerek sömürmektedir.

Türkiye, Kurtuluş Savaşı'yla emperyalizme karşı başarılı bir bağımsızlık mücadelesi vermiştir. Ancak, bir yandan kapitalizmin tercih edilmesi, diğer yandan feodal ilişkilerin tasfiye edilmemesi ve toprak reformunun yapılmaması vb. gibi nedenlerle İkinci Dünya Savaşı sonrasında, emperyalist sistemle bütünleşme sürecine girmiştir. Ülkede bugün temel politikaları emperyalizm ve işbirlikçi tekelci burjuvazi belirlemektedir. Bu durum tek yanlı bağımlılık ve sömürüye dayalı ilişkileri ortaya çıkarmaktadır.

Emperyalizmden bağımsızlık bu nedenlerle demokrasinin ayrılmaz, hatta yönlendirici ögesi olmaktadır. Eşitsiz ilişkilerle örülmüş emperyalist bir dünyada, halkların bugünkünden daha yakın bağlar kurmasının koşulu, eşitsizliğin ve emperyalizmin ortadan kaldırılmasıdır.

Sonuç olarak, emperyalizm ile her türlü askeri, siyasi ve ekonomik bağımlılık

ilişkilerine son verilmeli, NATO'dan çıkılmalı ve ABD üsleri kapatılmalıdır.

- Laiklik, en yalın ifadeyle, dinle devletin ayrışmasıdır. Laiklik, hak kavramını Tanrı'ya ait, Tanrısal emirlerin yerine getirilmesi anlamından çıkararak, insana ait, onun hak ve özgürlüğü ile adalet biçiminde yeniden tanımlamıştır.

Devletin toplumsal denetim amacıyla çoğunluk dinini veya mezhebini ayrıcalıklı kılarak azınlık maçlarını ve inançsızlığı yok sayması biçiminde Türkiye'de de yaşanan uygulamalar laikliğin ihlalidir.

Dinin devlet tarafından politik, ideolojik ve mali olarak desteklendiği bir laiklik anlayışı da, dinin topluma ve devlete egemen olmasını dayatan Siyasal İslam da özgürlük alanına müdahaleyi hedeflemiştir.

Gerçek bir laik düzene kavuşabilmek için 12 Eylül döneminde devlet ideolojisi olarak kurumsallaştırılan ve etkisini günümüzde de sürdüren Türk-İslam anlayışı reddedilmeli, Diyanet İşleri Başkanlığı kaldırılmalı, din işleri kendi olanakları ile yürütülmek koşuluyla kişilere bırakılmalı ve okullardan din dersleri kaldırılmalıdır.

- Hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hakları koruyan, tüm davranışlarında hukuk kurallarına uyan, bütün kararlarının, işlemlerinin ve eylemlerinin yargı denetimine tabi olduğu devlet anlamına gelir.

Bugün Türkiye'de hukuk devletinin varlığı bir yana, yasa devletinden bile söz edilemez. Yargısız infazlar, faili meçhul cinayetler, köy yakmalar, zorunlu göç ettirmeler vb. gibi uygulamalar bunların en açık örnekleridir.

12 Eylül faşizminin demokratik yaşamı kısıtlayan Anayasası ve yasalarının oluşturduğu hukuksal çerçeve, Türk-İslam sentezinden beslenmiş ve ortaya militarist/ totaliter bir yapı çıkarmıştır. Ordunun politik yaşama müdahalesi ise, böyle bir yapılanma içinde meşru gösterilmeye çalışılmıştır. 28 Şubat'tan sonra yaşananlar bunun en açık kanıtıdır. Bu yapının sona ermesi için Ordunun "kollama ve koruma" görevi ortadan kaldırılmalı, MGK'ya son verilmelidir.

Bu yapıda her türlü aracı kullanmayı meşru ve gerekli gören bir anlayış söz konusudur ve bu yöndeki uygulamaların devlet, mafya, siyaset koalisyonunca gerçekleştirildiği Susurluk Kazası'nda açığa çıkmıştır. Olayların sorumlularının yargılanıp cezalandırılması gerçekleşmemiş, Susurluk dosyası kapatılmaya çalışılmıştır.

Kontrgerilla örgütlenmesi ise, devletin önemli bir unsuru olarak 60'lı yıllardan beri etkindir. Hangi koşullar içinde ortaya çıkmış olursa olsun, bütün ortamlarda açığa çıkarılmalı, dağıtılmalı, fail ve sorumluları yargılanarak cezalandırılmalıdır.

Bağımsız, demokratik ve sosyal hukuk devletinin gerçekleşmesi için kendi halkını potansiyel suçlu sayan 1982 Anayasası yürürlükten kaldırılmalı, katılımcı anlayışla yeni bir anayasa hazırlanmalıdır. Buna bağlı olarak yasalardaki anti-demokratik hükümler ayıklanmalı, demokratikleşmeye katkı sağlayacak yeni yasalar çıkarılmalı, uygulamalar da bu anlayışa koşut hale getirilmelidir. Demokrasinin maddi koşullarının yaratılabilmesi için kitlelerin ve örgütlerinin eşit yararlanabileceği ortamların yaratılması sağlanmalıdır.

III. DEMOKRASİNİN İŞLEYİŞİ

Demokrasinin işleyişi için, çağdaş, çoğulcu, laik ve katılımcı bir toplumsal yapı amaçlanmalıdır. Böyle bir demokrasinin işlemlerini, temel hak ve özgürlüklere sahip çıkan bir anayasa ve yasalar, katılımcılığa önem veren siyasi partiler, halkın özgür iradesini yansıtan adaletli bir seçim sistemi, bağımsız yargı ve saydam bir yürütme sağlayabilir.

• Siyasi partiler, toplumdaki çeşitli sınıf ve katmanların çıkarlarını gözetmek için kurulur ve faaliyette bulunurlar. Demokrasinin çoğulculuk ilkesi, çok sayıda partinin varlığı ile değil, bu partilerin ülkedeki emekçi sınıf ve katmanları temsil etmeleri oranında bir anlam ifade eder ve yaşama geçer. Oysa, bugün partilerin büyük çoğunluğu egemen sınıfların sözcüleri durumundadır, parti içi demokrasi anlayışından uzak bir yapılanma içindedir ve başkanlarının onay makamı durumuna düşürülmüştür.

Partilerin emekçi sınıfları temsil edebilmesinin önündeki engeller kaldırılmalı, partilerde üyelerin kararlarda söz sahibi olabilecekleri düzenlemeler yapılmalıdır.

• Seçimler, halkın mevcut siyasi partiler arasında tercihlerini belirleyen ve hükümetlerin oluşmasını sağlayan araçlardır. Temsili demokraside partilerin hükümet olması seçimler yoluyla olur. Bu nedenle, seçim, demokrasinin vazgeçilmez öğelerinden birisidir. Ancak, seçimlerin demokrasi ile özdeşleştirilmesi, mevcut düzenin onaylanmasını amaçlayan bir yaklaşımdır. Seçimlerin her şeyden önce halkın özgür iradesinin bir ifadesi olması gerekir. Ancak, kapitalizmin ve toplumsal gelişme düzeyinin genel bir engel oluşturduğu, devletin şoven milliyetçi ideolojiyi topluma dayattığı ve özellikle feodal ya da yarı feodal üretim ilişkilerinin sürdüğü, siyasal islamın insanların tercihleri üzerinde önemli bir etken olduğu, insan haklarının ve özellikle de düşünce özgürlüğünün kısıtlandığı ülkemizde, seçimlerde özgür irade ilkesinin uygulamada geçerliliği tartışmalı bir konudur.

Seçim sistemleri "temsilde adalet, yönetimde istikrar" ilkesine dayandırılmaktadır. Oysa, hep egemen sınıflar iktidar olmakta ve bu anlamda da bir "istikrar" sağlanmaktadır. Barajlar, her seçim döneminde az oyla çoğunluk olma hesaplarına dayanan seçim sistemleri, emekçi sınıf ve katmanların temsili

önlemeye yönelik çabalar ise sürekli başvuru yöntemleri haline gelmiştir.

Seçim sistemi "temsilde adalet" ilkesi çerçevesinde, seçimlere katılan partilerin aldıkları oy oranında temsiliyi sağlamalı, barajlar kaldırılmalıdır. Ayrıca, seçilenlerin seçenler tarafından denetlenmesi ve geri çağırılabilmesi olanaklı hale getirilmeli ve katılımcı anlayış gerçekleştirilmelidir.

. TBMM tarafından yerine getirilen yasama, devletin üç temel işlevinden birisidir. Parlamentonun temel işlevleri yasama ve yürütmenin denetlenmesidir.

Parlamentar sistemin en yakını olan konularından birisi, halktan kopukluğun yaşanmakta olmasıdır. Bu durumun giderilebilmesi için öncelikle seçmenlerin seçtikleri üzerinde denetim ve geri çağırma yetkisiyle donatılması gerekmektedir.

Uluslararası anlaşma ve sözleşmelerin yasa niteliğinde olmasına karşın, özellikle insan hakları, çalışanların örgütlenmesi vb. gibi alanlarda işlememektedir.

Yeni dünya düzeni, parlamentoların da işlevsiz kalmasını amaçlanmaktadır. Parlamento, üyelerin özgür iradelerini kullanamadıkları, seçilmişlerden çok atanmışlardan oluşan bir organ görünümündedir. Görev, parlamentonun niteliğini artırmak ve demokrasinin sınırlarının genişletilmesi için görevini yerine getirmesini sağlamak olmalıdır.

• Yürütme ya da siyasal iktidar, ekonomik iktidarı temsil etmektedir.

Demokraside en önemli mücadele, yürütmenin yetkisinin sınırlanması, bu sınırlamanın genel normlarının belirlenerek sosyal hukuk devleti kavramına varılması olmuştur.

Siyasal iktidarın hiçbir kararı ya da eylemi "tarafsız" olamaz ve her karar ya da eylem bazı sınıf ve katmanların lehine, diğerlerinin aleyhinedir. Yürütmenin temel işlevi, genellikle kendisini destekleyen sınıfların çıkarları doğrultusunda karar almak ve kaynak dağılımını bu yönde gerçekleştirmektir. Yürütme, çoğunluğun yönetmesidir. Ancak, çoğunluğun yürütme hakkı, sosyal hukuk devleti kavramı ile ve azınlık haklarına saygı ile sınırlanmak durumundadır. Azınlığın çoğunluğa dönüşmesinin önündeki engeller ise kaldırılmalıdır. Devletin saydamlığı ilkesi kapsamında, yürütmenin ve idarenin bütün kararları ve eylemleri ile ilgili bilgiler halka açık tutulmalıdır. Yürütme, yalnız yaptığı işlerden dolayı değil, aynı zamanda yapmadığı işlerden dolayı da yargı denetimine tabi olmalıdır.

• Güçler ayrılığı kavramı, ülkemizde öncelikle, yargının yasama ve yürütmeden bağımsızlığını ifade eder.

Hukuk devleti kavramının en önemli ögesi yargı denetimidir. Yargının yasama ve yürütme etkinliklerini denetleyebilmesi, iktidarın keyfiliğini önleyebilmesi öncelikle yargının bu organlardan bağımsız olmasını zorunlu kılar.

Bugün adil yargılanma ortamı kalmamıştır. Adli yargı ise, dava dosyalarının yükü altında ezilmektedir. Askeri olağanüstü yargılama hukuk ve usulleri her alanda egemendir.

Bir yılı aşkın bir süredir ülke gündeminde önemli bir yer tutan Susurluk Olayı'nın bir türlü yargısal sonuca ulaştırılamaması gerçek durumu bütün açıklığı ile gözler önüne sermektedir.

İvedi olarak yargıç teminatı sağlanmalı, DGM'ler kaldırılmalı, sivillerin askeri mahkemelerde yargılanmasına son verilmeli, adli kolluk gücü kurulmalı, yargı uluslararası anlaşma ve sözleşmeleri yasa kabul ederek işlem yapmalı, 12 Eylül dönemi Sıkıyönetim Mahkemeleri'nin kararları sonuçlarıyla birlikte yok sayılmalıdır.

IV. İNSAN HAKLARI

İnsanlığın zulme ve sömürüye karşı binlerce yıllık mücadelesinin ürünü olan insan hakları, yalnızca insan olmak nedeniyle sahip olunan haklar olarak devlet hukukundan önce gelirler ve bağımsızdırlar. Bireyin eksiksiz gelişimi için gerekli bir koşul olarak insan hakları, ancak demokratik bir düzen içerisinde kendi yerini bulur.

Hakların kullanılmasında bireyin zarar görmemesi, zedelenmemesi devletin gözetimi ve sorumluluğu altındadır. İnsan haklarının korunması öncelikle bireyin korunması anlamına gelir ve bu korumanın birinci derecede sorumluluğu devlete aittir.

Türkiye toplumu uzunca bir dönemdir devlet tarafından yürütülen propagandanın etkisiyle insan haklarına karşı tutum almaya yönlendirilmiştir. Bu anlayışın bir sonucu olarak devlet, insan hakları ihlalcilerinden hesap sormamakta, tam tersine korumakta ve ödüllendirmektedir.

Türkiye, imzaladığı uluslararası anlaşma ve sözleşmelerden kaynaklanan ve uymak durumunda olduğu hukuk kurallarını iç hukukuna yansıtmamıştır. Dolayısıyla, 12 Eylül rejimi ve hukuku uygulanmaya devam edilmektedir.

Demokratikleşme adına yapılan ve halkın isteği olarak sunulan değişiklikler ise, dış dinamiklerin etkisiyle ve sorunun özüne değinmeden gerçekleştirilen düzenlemeler olmuştur. Temel insan hakları ihlalleri, ekonomik, sosyal ve kültürel hakları unutturacak düzeydedir.

Demokrasinin yerleşmesi için Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası anlaşma ve sözleşmeler iç hukuka yerleştirilmelidir. Başta Anayasa olmak üzere anti-

demokratik tüm yasalar gözden geçirilip, demokratik hukuk devleti normlarına uygun hale getirilmelidir.

İnsan hakları alanında yaşanan sorunların aşılabilmesi için yaşam hakkı, düşünce ve düşünceyi ifade hakkı, örgütlenme hakkı ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmalı, sistematik olarak devam eden işkence uygulamalarına son verilmeli, faili meçhul cinayetlerin, kayıp insanların sorumluları yakalanıp yargı önüne çıkarılmalı, cezaevlerinin koşulları düzeltilmelidir.

• Basın ve yayın özgürlüğü, düşünceyi ifade özgürlüğü, bilgi ve düşünceyi araştırma, elde etme ve yayma hakkından kaynaklanır. Bu özgürlüğün kısıtlanması ya da yasaklanması, bireylerin farklı düşünceleri ve toplumu ilgilendiren haberleri öğrenmelerini ve sağlıklı senteze ulaşmalarını engeller. Diğer yandan, bireylerin düşüncelerini topluma ulaştırmalarının ve toplumu ilgilendiren kararların oluşumuna katılmaları da engellenmiş olur.

Ülkemizde basın ve yayın özgürlüğü, Anayasa'nın Başlangıç İlkeleri'nden başlayarak, Terörle Mücadele Yasası, RTÜK Yasası ve ilgili-ilgisiz yüz elli kadar yasanın kısıtlayıcı ve yasaklayıcı hükümleri ile idarenin keyfi uygulamaları ve medyada güçlenen tekelci yapının ortaya çıkardığı engeller nedeniyle fiilen ortadan kalkmış durumdadır.

Sorunun çözümünü tek başına basın ve yayın özgürlüğü alanında gerçekleştirmek mümkün değildir. Yapılması gereken, Türkiye'nin demokratikleşmesi projesine önem vermek, çözümü bu kapsamda ele almaktır.

V. KÜRT SORUNU

Kürt sorunu, ülkenin temel sorunlarının başında gelmektedir. Bu sorunun çözülememesi demokrasimizi sınırlamış, zaman zaman da tümü ile rafa kaldırılmasına neden olmuştur. İnkâr ve şiddet politikaları Türkiye'yi kirli bir savaş ortamına sürüklemiş, toplumsal krizi derinleştirmiş ve uluslararası alanda sıkıntıya sokmuştur. Kürt sorunu şiddetle değil, demokratik, adil, eşitlik temelinde barışçı bir çözüme kavuşturulmalıdır.

Türkiye'yi de bağlayan uluslararası hukuk ilkelerine, antlaşma ve sözleşmelere uygun olarak, eşitlik temelinde, çok yönlü politik, yönetsel ve kültürel bir demokratik yapılanma oluşturmak zorunluluktur.

Kürt sorunu, Türkiye'nin bir iç sorunu olmaktan çıkmış, bölgesel çatışmaları da gündeme getiren uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Bu sorunu yeni dünya

düzeninin dayattığı formüllerle çözmek mümkün değildir.

Sorunun çözümü için özgür tartışma ortamlarının yaratılması, demokratikleşme yönünde atılacak adımların sosyoekonomik önlemlerle desteklenmesi gerekmektedir.

Barışın kendisi temel bir insan hakkıdır. Ancak bu hakkın savunulabilmesi için de diğer temel hak ve özgürlüklere ihtiyaç vardır. Barış, ancak demokrasi, özgürlük ve insan haklarının olduğu bir ortamda yaşama geçirilebilir.

Kürt sorunu emperyalist ülkelerle ve bölgede anti-demokratik devletlerin çıkarları doğrultusunda değil, başta Kürt halkının iradesi olmak üzere bölge halklarının demokrasi ve özgürlük taleplerine uygun barışçıl yöntemlerle çözümlenmelidir.

Bunun için;

- Türkiye'de tüm toplumu büyük çapta sıkıntılara sokan kirli savaşa son verilmelidir.

- Kürt kimliği tanınmalı ve anayasal güvence altına alınmalıdır. Kürt dili ve kültürü üzerinde her türlü kısıtlayıcı politikalarla vazgeçilmeli, korunmalı, gelişmesi için olanak tanınmalıdır. Türklerin ve Kürtlerin birarada kardeşçe ve eşitlik içinde yaşayabilecekleri demokratik bir düzen zaman kaybedilmeden kurulmalıdır.
- Zorunlu göç nedeni ile köyünü ve yöresini terk etmek zorunda bırakılan insanların tüm maddi kayıpları tazmin edilmeli ve bunların can ve mal güvenliği sağlanarak özgürce yerlerine geri dönüşleri sağlanmalıdır.
- Kürt sorununun tartışılmasını engelleyen, düşünceyi ifade etme ve örgütlenme özgürlüğü önünde engel olan tüm yasalar kaldırılmalıdır.
- Olağanüstü Hal, Koruculuk Sistemi, İller İdaresi Yasası ve Merkezi Kriz Yönetmeliği kaldırılmalıdır.
- Ülkede kalıcı barışın sağlanması için tüm siyasi tutuklulara ayrımsız olarak af çıkarılmalıdır.
- Savaş ortamında gelişen çeteler, ortaya çıkarılmalı faili meçhul cinayetler aydınlatılmalı ve tüm faileri yargılanmalıdır.

VI. EĞİTİM

Eğitim, ideolojik kapsamı ve pratikteki hedefleri bakımından her zaman sınıfsal bir nitelik taşımıştır. Bu durum altyapı ile üstyapı arasındaki ilişkilerle üretim ilişkileri tarafından belirlenmektedir. Sınıflı toplumlarda egemen güçler eğitimi kendi egemenliklerine ve temsil ettikleri ideolojiyle uyumlu insan tipi yetiştirmenin aracı olarak değerlendirmektedirler. Bu durum Türkiye için de geçerlidir.

Böyle bir sınırlılığa karşın, çağdaş anlamda eğitimin amacı, bilimsel düşünme yeteneğine sahip, sorgulayıcı, araştırmacı, yaratıcı ve özgürce düşünüp karar verme bilincine ulaşmış, kişiliği gelişmiş bireyler yetiştirmek ve böylece toplumsal gelişmeyi sağlamak olmalıdır.

Bugün Türk-İslam sentezi olarak öne çıkan gerici-şoven ideoloji tüm eğitim sistemimize egemen hale gelmiştir.

Küreselleşme koşullarında devlet, temel görevi olan eğitimden elini çekmekte, bir hak olan eğitim ve fırsat eşitliğini gözardı etmekte, böylece metalaştırılan eğitim, yalnız varlıklı kesimlerin yararlanabileceği bir ayrıcalık haline getirilmek istenmektedir. Bu nedenle eğitimde özelleştirme uygulamasına son verilmeli, özel okullar kamulaştırılmalıdır.

Eğitim ve öğretim hakkı dil, din, ırk, cins farkı gözetmeksizin herkes için temel haktır. Bu nedenle, eğitimin her kademesi hiçbir ayrıcalık gözetilmeden, devlet tarafından, parasız sunulmalı, ayrılan kaynaklar artırılmalı, eğitim laik olmalı ve okullardan din dersleri kaldırılmalı, herkese anadilinde eğitim olanağı sağlanmalı, ders programlarındaki ırkçı, gerici, ayrımcı, militarist unsurlar ayıklanmalı, öğretim elemanlarının ve öğrencilerin örgütlenmeleri ve eğitim programlarının yapılmasında etkin katılım sağlanmalı, YÖK kaldırılmalı, üniversiteler demokratik bir yapıya kavuşturulmalıdır.

VII. SAĞLIK

Sağlık, bir hak olarak devletin sağlık hizmetleri alanında bireye karşı sorumluluklarının düzenlenmesi gereken-bir kamusal alandır. Sağlıklı yaşam hakkı doğuştan kazanılmış en temel bireysel ve toplumsal bir haktır. Demokratik yaşamdan söz edebilmek için bu hakkın satılmaması, devredilmemesi ve tasarruf edilmemesi bir zorunluluktur. Sağlık hakkı, yalnız hastalanınca tedavi olma hakkı değil, daha geniş kapsamda, devlet

tarafından herkese ücretsiz sağlık hizmeti sunulmasıdır.

1982 Anayasası ise, sağlık hizmetini devletin yükümlülüğü olmaktan çıkarmış ve toplumsal eşitsizliklerin en yoğun yaşandığı bir alan haline getirmiştir. İktidarlar sağlık için yeterli kaynak ayırmamış, gerekli düzenlemeleri yapmamıştır. Bütçelerde savunma ve din hizmetleri harcamaları her zaman sağlık harcamalarının 4-5 katı olmuştur. Sağlık alanının özelleştirilmesi ise, bu hizmetlerin belirli bölgelere yığılmasına, sosyal kesimler ve bölgeler arası eşitsizliğin artmasına neden olmuştur. Dolayısıyla, sağlık alanında özelleştirme uygulamalarına son verilmelidir.

VIII. DEMOKRASİNİN EKONOMİSİ

Ekonomi, kalkınma, sanayileşme tüm insanlık için olmalıdır. Toplumun "ekonominin gereğine" göre yönetilmesi anlayışı kabul edilemez. İnsanlık, kendisi için iyi olmayan ekonomik yapıya müdahale etme ve kendisi için iyi olduğunu düşündüğü ekonomik yapıyı gerçekleştirme hakkına sahiptir. Ekonomi, sosyal üretimde insanların kendi aralarında kurdukları ilişkilerin, yani sosyal üretim ilişkilerinin gelişme yasalarını ortaya koyar. Bu anlamda insan faaliyetlerinin temel sorunları ele alındığında ve üretim tarzının gerçek içeriği ortaya konulduğunda, sömürünün nedenleri açıklanabilir ve buna son vermenin ancak örgütlenme ile mümkün olduğu kabul görülür. Dolayısıyla, ekonomi, toplumla ve sınıflarla birlikte ele alınmalıdır.

Kalkınma, günümüzde çağdaşlaşma ve modernleşme kavramları ile eşanlamli kullanılmaktadır. Ancak, bu kavram bütün ülkeler ya da sınıflar için aynı anlamı ifade etmemektedir. Azgelişmiş ülkeler açısından bu kavram emperyalizmin ideolojik bir dayatmasıdır. Çünkü, kalkınma onlara kapitalistleşme olarak sunulmaktadır. GSMH'de artış sağlanması, büyümenin gerçekleşmesi söz konusuysa sorun olmadığı iddia edilmektedir. Oysa, gerçek bir kalkınmadan söz edebilmek için, toplumda egemen sınıfların değil, çoğunluğun refah düzeyinin daha yükselmesi gerekir.

Diğer yandan, savaş ekonomisi ve askeri harcamaların bu kadar büyük boyutlara ulaştığı, kaynakların dünya silah tekellerine aktarıldığı bir ülkede kalkınmadan söz edilemez.

Sanayileşme için de benzer bir yaklaşım ortaya konulabilir. Sanayileşme, tek başına bir amaç olamaz. Toplumun tüm kesimlerini kucaklayan, ama öncelikle emekçi sınıfların, halkın, sağlık, eğitim, barınma, kültür, vb. gibi temel gereksinimlerini karşılamak üzere, işsizliği ortadan kaldıracak biçimde ve ileri teknolojileri de kullanarak gerçekleştirilen bir sanayileşme, toplumsal refahın bir aracı olarak algılanmalıdır. Toplumsal refahın sağlanması ise, işsizliğin, yoksulluğun, gelir eşitsizliğinin, toplumsal ve bölgesel eşitsizliklerin ortadan kaldırılması ile mümkündür.

Bu anlamda sanayi stratejisinin bileşenleri, belirlenen amaca uygun kurumsal yapılar ile makro ve sektörel düzeyde kısa, orta ve uzun dönemli, öncelikleri iyi belirlenmiş yatırım, teknoloji ve bölgesel gelişme politikalarıdır.

Uluslararası sermaye, yeni dünya düzeni ve küreselleşme söylemleri ile Türkiye'ye fabrikalarını, madenlerini, tarımını ve tarıma dayalı endüstrisini, ulaşım ağlarını, haberleşme ve enerji santralleri ağlarını, Dünya Bankası ve IMF politikalarının hedefleri doğrultusunda, yerli ve yabancı sermaye çevrelerine peşkeş çekmeyi dayatıyor.

Türkiye'de hiçbir sektörde artık ulusal politikalar üretilmemektedir. Kalkınma planlamalarından tümüyle vazgeçilmiştir. Ülkenin geleceği IMF'nin, Dünya Bankası'nın alacak transferine endeksli denetim programlarına bağımlı

kılınmıştır. Hükümetler bu odaklardan icazet almadan ülkeyi yönetememektedirler.

OECD üyesi 29 ülke tarafından 1995 yılından bu yana gizli olarak yürütülen Çok Taraflı Yatırım Anlaşması (MAI) ve anlaşma tarafı şirketlerce oluşturulacak Uluslararası Tahkim Kurumu'nun anlaşmazlıklar halinde yetkili kılınmasını öngören girişimler kamuoyunun bilgisi dışında sürdürülmektedir. Uluslararası sermayenin anayasası olan bu anlaşma, ulus devlet yasalarının ihlali anlamına gelmektedir. Ulus devletlerin rolü ve işlevleri, ulus ötesi sermaye lehine ve toplumun tüm kesimlerinin aleyhine değiştirilmek istenmektedir. Yasama ve yargı yetkileri devletlerin elinden alınarak, ulus ötesi şirketlere devletlerin koyduğu bu kurallara uymama hakkı verilmek istenmektedir. Anlaşmanın imzalanması durumunda, ulus devletler MAI ile çelişecek hiçbir yasayı çıkaramayacaklar ve 5 yıl süre ile anlaşmadan çıkamayacaklar, çıktuktan sonra da 15 yıl anlaşma hükümlerine bağlı kalacaklardır. Ulus devletlerin sermaye akışını ve uluslararası ticaretini kontrol etmek amacıyla aldığı koruma önlemleri de MAI ile ortadan kaldırılmak istenmektedir. MAI anlaşması kapsamında yapılacak yeni yatırımlar ve ulus ötesi şirketlerin mevcut yatırımları, sözleşmeli hakları, fikri mülkiyet hakları, para ve ifa cinsinden hak edişleri, gayri menkulleri ve devlet imtiyazları ile lisanslarını kapsamaktadır. Anlaşma, yatırımcıların ve kilit personellerinin ev sahibi ülkeye kısıtsız girme ve çalışma izni almasını öngörmektedir. Yatırımlardan sağlanan gelirin transferi önündeki tüm engeller kaldırılmaktadır. MAI, ulus devletlerin yabancı yatırımlar konusunda gözettiği performans kriterlerinin aranmamasını şart koşmaktadır. Bir süreden beri gündemde olan çalışma yaşamının sermaye lehine kuralsızlaştırmasına yönelik çabalar MAI ile meşrulaştırılmak istenmektedir. Anlaşma ile madencilik, ulaşım gibi sektörlerde dahil olmak üzere tüm sektörlerin yabancı sermayeye açılması öngörülmektedir. MAI hükümleri ile çelişen tüm çevre standartlarının engellenmesi ve çevre standartlarının düzeyinin düşürülmesi amaçlanmaktadır.

MAI, bir tür kapitülasyon anlaşması olup, bu anlaşmaya bağımsızlıkçı ve emekçi tüm güçlerle karşı durulmalıdır. Yeni Dünya Düzeni'nin ablukası; ancak ezilen dünya halkları ile birlikte bağımsızlıkçı ve emperyalizm karşıtı siyasal ve ekonomik birliktelikler içine girerek ve halklar arasında karşılıklı güven ilişkisi yaratılarak dağıtılabılır.

Oysa, ekonominin uzun dönemli büyümesi ve toplumsal gelişme sanayileşme ile olanaklıdır. Sanayileşme, ekonomide üretim kaynaklarının kullanımı ve üretim güçlerinin gelişmesi yönünde köklü bir yapısal değişmeyi hedefleyen, kaynakların rasyonel kullanımını sağlayacak uzun dönemli bir gelişme planına ve stratejisine dayanmak zorundadır. Bunun için rant ekonomisinin yerine, istihdam yaratıcı, üretim ekonomisi egemen kılınmalıdır.

Uluslararası alanda; GATT, Gümrük Birliği gibi emperyalist amaçlar güden anlaşmalar ve DTÖ(WTO), AB, NAFTA, APEC benzeri örgütlenmelerin üyesi olduklarımızdan çıkılmalı, ezilen dünyaya yönelik anti-emperyalist anlaşmalar ve örgütlenmeler yaşama geçirilmelidir. Dünya Bankası ve IMF politikalarına direnilmeli ve bu örgütlerden çıkılmalıdır. Türkiye'nin karar alma süreçlerinde bulunmadığı Gümrük Birliği'nden çıkılmalıdır.

• Özelleştirme, devletin ekonomik ve sosyal işlevlerini tasfiye etme aracı olarak düşünülmüştür. Özelleştirme, küreselleşmenin, uluslararası finans kuruluşlarının ve çok uluslu tekellerin öngördüğü yeniden yapılandırma programı

kapsamında gündeme getirilmiştir. Bunun içinde yeni bir artı değer rejimini olanaklı kılabilecek birikim modelleri, üretim organizasyonları, yani üretim süreçlerinin, işgücünün ve pazarın esnekleşmesi söz konusudur. Sermaye hareketlerinin önündeki tüm engellerin kaldırılması eylemine girişilmiştir. Buna bağlı olarak devletin küçültülmesi, sosyal devletin ortadan, kaldırılması, kamu alanının daraltılmasına yönelik özelleştirme programı uygulamaya sokulmuştur.

Özelleştirme, gelişmiş ülkeler için kamu finansman açıklarını azaltmanın, ekonomik etkinliği ve rekabeti artırmanın araçlarından birisi, gelişmekte olan ülkeler için ise, büyümeyi hızlandırmanın, kamudaki yapısal dengesizliklerin düzeltilmesinin, kamu finansman açıklarının azaltılmasının ve enflasyonu düşürmenin bir aracı olarak sunulmuştur. Ancak, özelleştirme, serbest piyasa rejiminin ve yeniden yapılanma sürecinin sorunlarının giderek artmasına bağlı olarak bir dayatma biçiminde gündeme getirilmiştir.

Özelleştirmenin Türkiye'de uygulanmasına 1986 yılında başlanmıştır.

Özelleştirmede temel amacın "pazar güçlerinin ekonomiyi harekete geçirmesine imkan verilmesi ve verimliliğin artırılması" olarak açıklanmasına karşın, gerçek amaç devlete kısa vadede kamu açıklarını kapatmak için gelir sağlamak olarak ortaya çıkmıştır. Özelleştirme uygulamalarının sonucunda işsizlik artmış, emeğin örgütlenmesi ve sosyal güvenlik sistemi zayıflatılmıştır. Özelleştirmeler derhal durdurulmalı, özelleştirilen işletmeler ise kamu mülkiyetine geçirilerek, Türkiye toplumu yararına çalıştırılmalıdır. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı dağıtılmalıdır, yargının özelleştirme uygulamalarını iptal ve yürütmeyi durdurma kararları uygulanmalı, ülkenin ekonomik bağımsızlığına kavuşması, ulusal ekonomik politikaların emekçiler çıkarına uygulanması, gelir adaletinin sağlanması, işsizliğin önüne geçilmesi, refahın tüm toplum kesimlerine yayılması için mücadele edilmelidir. Bu hedeflere merkezi planlamaya dayalı, kamu ağırlıklı bir ekonomiyle ulaşılabilir. Ulusal ekonomik politikaların korunması ve geliştirilmesinin itici gücü ise emekçi halktır.

• Bilim ve teknoloji insanlığın ortak ürünü ve değerli olmakla birlikte, nerede ve ne amaçla kullanıldığı iktidar ile doğrudan bağlıdır. Bu düzenin sürdürülmesinde ve güçlendirilmesinde, bilim ve teknolojinin önemi artmaktadır. Bilim ve teknoloji, farklı toplumsal düzende alternatif kullanım olanakları sağlayabilir, ancak kapitalist sistemde daha fazla kar elde etmenin, egemenlik alanlarını genişletmenin, toplumsal ve siyasal direnişleri etkisizleştirmenin hem maddi hem de ideolojik temellerinden biri olarak gittikçe daha çok öne çıkıyor. Oysa, bilim ve teknoloji, siyaset ve ideoloji dışı değildir, kendi başına bağımsız bir gerçekliğe ve gelişme çizgisini de ifade etmez. Bilimle demokrasinin gelişmesi de her zaman birbirine koşut olmamıştır. Kimi zaman kesitlerinde bilimin ve teknolojinin gelişmesi faşist yönetimler altında da sürmüştür. Bilim ve teknoloji, toplumsal yapı ve ilişkilerle içiçedir. Bu nedenle, özgürlük ve eşitlik mücadelesinde, bilim ve teknoloji politikaları kendi başına ele alınamaz; sanayileşme, özelleştirme, Gümrük Birliği, uluslararası anlaşmalar, devletin biçimi, sınıflararası güçlerin hepsi bu politikaların oluşturulmasında etkilidir. Özetle, bilim ve teknolojinin toplum yararına kullanılması bir iktidar sorunudur.

Türkiye'de devlet ve sermaye çevrelerinde failim ve teknolojinin bu önemi artık anlaşılmalıdır. Söylem düzeyinde kalan kimi hedefler dışında atılan somut adımlar da vardır. Ancak, bu politikaların önemli iki çelişkisi söz konusudur. Özellikle 1980'den sonra IMF ve Dünya Bankası güdümünde uygulanan

politikalar ile bu hedeflerin gerçekleştirilme şansı bulunmamaktadır. Bu politikaların uygulanması için kullanılacak araçlar özelleştirme ile elden çıkarılmaktadır. Planlama bir tarafa bırakılmış durumdadır. Devlet, dünyadaki mevcut düzeni koruyan ve güçlendiren uluslararası kurumlara üye olmuş ve uluslararası anlaşmalara imza atmıştır.

Bu politikaların bir başka yönü daha bulunmaktadır. OECD, Dünya Bankası, NATO, Avrupa Birliği, uluslararası örgütler ve TÜSİAD, Türkiye Bilişim Vakfı gibi Türkiye'deki sermaye güçlerinin ekonomik, siyasi ve askeri örgütleri bu politikaların hazırlanmasında önemli ve etkin rollere sahiptirler.

Teknoloji, yalnız teknik ya da makinalar bütünü değil, aksine kendisi ile beraber sosyal bir örgütlenmeyi de beraberinde getiren kapsayıcı bir uygulamadır. Teknoloji transferinin az gelişmiş ülkelerde uygulanmasının kültür emperyalizmine yol açması işte bu nedenledir.

Bilim ve teknolojinin yıllardır toplumsal ihtiyaçlar için değil de, kapitalist kar için kullanılması, doğayı tahrip etmektedir. İnsanlığın kendisine, tarihine ve geleceğine yabancılaşmasına aracı olmaktadır. Bilim ve teknolojinin kendisi bu ortamda biçimlenmektedir. Toplum, insan ve doğayı tahrip etmeyen, gerçek gereksinimler için oluşturulacak bilim ve teknoloji politikaları, bilim ve teknolojinin bu mevcut yapısını, üretiliş biçimini de sorgulayan ve eleştiren bir yaklaşımla oluşturulabilir. Örneğin, teknoloji politikaları, teknolojiyi, yalnız üretim araçları ve tekniklerden ibaret tanımlamamalıdır. Üretim bilgi ve becerisi ile üretimi gerçekleştirmek için gerekli kafa ve kol emeğinin örgütlenmesi de teknolojinin alanına girmektedir. Alternatif teknoloji politikaları bu eksende biçimlendirilmelidir.

Yeni bir çağa girdiğimiz iddia ediliyor. Adı ne olursa olsun bu çağın en belirleyici özelliğinin bilimsel ve teknolojik gelişmeler olduğu söyleniyor. Bu gelişmelere ayak uyduramayanların merkez ülkeler olarak adlandırılan gelişmiş ülkelerin birer uydusu olacağı propagandası yapılarak toplumda korku ve kuşku yaratılıyor. Bir kez daha Batı'nın gelişme yol ve yöntemleri bir reçete olarak geri bırakılmış ülkelere dayatılıyor.

Ancak, bu savların emperyalist ülkelerin; özellikle de ABD'nin propagandaları olduğu her geçen gün daha çok anlaşılıyor. 1970'lerden beri önemli bilimsel ve

teknolojik gelişmelerin olduğu yadsınamaz. Ancak, bu gelişmeler, kapitalizmin tarihinde ilk defa ortaya çıkmamaktadır.

Bilgi, üretici faaliyetler için her zaman temel kaynak olmuştur. Her çağda, her insan için bilgi önemlidir. Bilgi tüketilemez. Varlığını hep korur. Bu nedenle, tüm insanlığın ortak birikimi ve bilimin endüstrileşmesidir. Bilimin, bilgi üretiminin tekelleşmesidir. Çünkü, bilgi tekelleştirildiği ölçüde denetlenebilmekte, maddi değere dönüştürülebilmektedir.

Günümüzde küreselleşme sürekli öne çıkarılıyor. Küresel bir dünyanın altyapısı olarak da bilgi teknolojileri gösteriliyor. Dünya ekonomisinin kapitalist ve emperyalist tarzda artan hızla bütünleştiği bir gerçek. Yeni teknolojiler, özellikle bilgi teknolojileri bu bütünleşmeyi olanaklı kılıyor. Gerçek olan, bu bütünleşmenin sermayeye daha çok esneklik kazandırıyor olması, emekçi ve ücretli kesimler için ise, yeni bir saldırı anlamına geliyor olmasıdır.

TMMOB, Türkiye'de kamu yararını gözetken, emek eksenli, bütünlüklü ve gerçekçi bilim ve teknoloji politikalarının hazırlanması ve uygulanmasını amaçlamaktadır. Ancak, bugünkü koşullarda bunu tek başına yapamayacağının bilincindedir. Bu nedenle, emek eksenli demokratik kitle örgütleri ve partilerle işbirliği yapmakta, onların mücadelelerine destek

vermektedir.

TMMOB, bilimsel ve teknolojik gelişmelere karşı, üyelerinin, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri iç ve dış dinamikleri kavramlarını, teknoloji ile ilişkilerini sorgulamalarını, bilim ve teknolojinin bugünkü düzeyinin ideolojik çarpıtmalar için taşıdığı anlamının farkına varmalarını sağlayacak araçların ve ortamların oluşturulması için mücadele etmektedir.

TMMOB'nin kendisi, geniş üye potansiyeli ve üyelerinin bilim ve teknoloji ile olan ilişkisi nedeniyle, bilim ve teknolojinin toplumda doğru algılanması için önemli bir araçtır. TMMOB, bunu ancak üyeleri ile birlikte başarabileceğini bilmektedir. Bir yandan üyelerinin bilim ve teknolojiyi kendi deneyimleriyle kavramaları, deneyimlerini ve bilgilerini topluma ve örgüte yaymaları için gerekli ortamı oluşturmakta, diğer yandan da alternatif teknolojilerin farklı politik düzenlerde olanaklılığını üyeleri aracılığıyla topluma göstermek için çabalamaktadır.

Bilim ve teknolojinin gelişiminde yaşanan yeni dönem çarpıtılıyor. TMMOB'nin mücadele eksenleri ve talepleri bir yanı sıra da bu çarpıtmalara verilen yanıtları oluşturmaktadır.

- Yeni dünya düzeni ve küreselleşme rüzgarlarının etkisinde, son yıllarda "bilgi toplumu", "bilgi çağı" söylemleri, dünyada egemenliği güçlenen uluslararası sömürü düzeninin, emperyalizmin ideolojik egemenliğini gösteren tam bir kandırmacadır.

"Bilgi toplumu", "bilgi toplumu", teknolojiyi toplumsal değişimin kaynağı gören teknolojik determinist bir görüştür. Toplumların gelişmesinin düz bir çizgi izlediği, bilgi toplumunun da bu çizgide mutlaka ulaşılması gereken bir aşama olduğu düşüncesi kabul edilemez. Gerçekte "bilgi toplumu" kavramının karşılığı olarak gösterilecek bir durum söz konusu değildir. Gerçek olan, mevcut devlet biçimlerinin, kapitalist rekabetin ve sömürünün, silahlanma yarışının önemli bir yer tuttuğu ve teknolojinin bu ilişkiler çerçevesinde kullanımınıdır. Sınıfsal, ulusal ve cinsel baskılar teknoloji tarafından ortadan kaldırılamaz. Aksine, teknoloji mevcut egemenlik ilişkilerini hem maddi hem de ideolojik olarak güçlendirmektedir.

Nitekim, bilgi teknolojilerinin mevcut kullanımları da bunu doğrulamaktadır. Bu süreçte sermaye daha fazla esneklik kazanmıştır. Enformasyon teknolojilerinden en çok yararlananlar ise, emperyalist ülkeler olmuştur. Kaldı ki, "bilgi toplumu", "bilgi toplumu" aşamalarında oldukları savunulan ülkelerde işsizlik ve yoksulluk artmaktadır. Toplumun dışına itilen, her türlü sosyal haklardan mahrum bırakılanlar çoğalmakta, bu ülkelerin kendi içlerindeki gelir dağılımı daha da bozulmaktadır.

Bu ülkelerde, bilginin dağılımında da bir eşitsizlik bulunmaktadır. Herkes aynı oranda bilgili olmadığı gibi, bilgiye ulaşım da herkese açık değildir. Parasız olanın, sistem için meşru olanın üstün olduğu bir düzenin sağlandığı gözleniyor.

Az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkelerin yolundan giderek kalkınamayacakları biliniyor. Bilgi toplumu, bu yanlış düşüncenin bir başka ambalajla sunulmasıdır. Teknolojinin transferi ve üretilmesi bu kapsam içinde, genel politikalarla bağımsız ele alınamazlar.

"Bilgi toplumu" savunucularının özelleştirmeyi ve tam serbest piyasayı savunmaları, "küreselleşme" sözcüğünü kullanmaları da tesadüfi olmayıp, son derece anlamlıdır.

TMMOB, bilimin ve teknolojinin yeniden halkın hizmetinde olmasını amaçlamaktadır. Alternatif bir teknolojinin, yani hiyerarşik ve otoriter olmayan

ilişkilere dayanan, insanları yaptıkları işe ve doğaya yabancılaştırmayan, bireyin tüm yeteneklerinin ve yaratıcılığının önündeki teknik engelleri kaldıran, yenilenebilir kaynaklara yaslanarak doğayı tahrip etmeyen, uzmanların değil, üretkenlerin ve tüm toplumun denetlediği, gerçekten alternatif bir teknolojinin gerçekleşmesi için mücadeleyi hedeflemektedir.

IX. ÇALIŞMA YAŞAMI

. İstihdam-işgücü açısından yeni dünya düzeni ve küreselleşme savunucuları, herkes için mutlu bir gelecekte söz etmişlerdir. Ancak, ILO'nun 1996 yılında yayınladığı rapora göre önümüzdeki 25 yıl içinde dünya işgücü piyasasına 1 milyar yeni insan katılacak ve büyük bir bölümü işsiz kalacak.

İşsizlik kapitalizmin yapısından kaynaklanan sürekli bir sorundur. Yeni Dünya Düzeni'nin ülkemize dayattığı politikalar ve uygulanan rant ekonomisi işsizliği artırmaktadır. Yaratılan kaynakların yatırım olarak değil, rant elde etmek amacıyla değerlendirilmesi istihdamın daralmasına neden olmaktadır. Bu düzenlemelerin bir başka sonucu ise, ülkemizde en üst %20'lik gelir grubunun milli gelirin %55'ini, en alt %20'lik gelir grubunun ise %5'ini almasıdır.

İşgücünün esnekleştirilmesi işsizliği artırmanın yanında, sermaye sınıfına ücretleri ve işçi sayısını belirleme kolaylığı, taşeron uygulaması vb. gibi emek sürecini istediği biçimde belirleme olanağı sağlamaktadır.

Sovyet sisteminin dağılması, kapitalizmi bu sisteme bağlı olarak uyguladığı sosyal devlet politikalarından uzaklaşmasına neden olmuştur. Diğer yandan, özelleştirme ise, 1990'lı yıllara damgasını vuran ve istihdam üzerinde son derece olumsuz sonuçlar doğuran bir olgu olmuştur.

Çalışmak tüm insanlar için bir haktır. Devlet bu hakkı güvence altına almalıdır. İşgünü süresi kısaltılmalı, çocukların işgücü olarak kullanılmaları yasaklanmalıdır. Özelleştirme uygulamalarına son verilmeli, yargı kararlarıyla özelleştirilmeleri durdurulan işletmeler derhal devlet mülkiyetine geçirilmelidir. Taşeronlaştırma uygulamasına son verilmelidir. Hakça paylaşımı sağlayıcı önlemler alınmalıdır.

• Sendikal haklar, temel insan haklarındandır. Çalışanların ekonomik, sosyal, kültürel hak ve çıkarlarını korumanın ve geliştirmenin temel demokratik araçlarından birisidir. İnsan hakları ile ilgili tüm uluslararası belgeler sendikal haklara yer vermiştir. Türkiye onaylayarak iç hukukuna kattığı uluslararası anlaşma ve sözleşmelere uymak ve bunlara aykırı düzenlemeler yapmamakla yükümlüdür.

2821 ve 2822 sayılı yasalar yürürlükten kaldırılarak tüm ücretli çalışanlar için ortak bir sendika, toplu iş sözleşmesi ve grev yasası çıkarılmalıdır. Kamu çalışanlarının 8 yıllık fiili ve meşru mücadelesini reddeden, mevcut haklarını kısıtlamayı, sendikaları dernek statüsüne dönüştürmeyi öngören her türlü yasal düzenlemeden vazgeçilmeli, grevli-toplu sözleşmeli sendika hakkı yasal güvence altına alınmalıdır, işkolu sendikacılığı temel alınmalı, hak grevi, dayanışma grevi, genel grev yasal güvenceye kavuşturulmalı ve lokavt yasaklanmalıdır.

• Çağdaş hukuk devletinin temel niteliklerinden birisi de sosyal devlet olma özelliğidir. Sosyal devlet niteliğinin gereği olan sosyal güvenlik, çalışanların hastalık, sakatlık, işsizlik ve yaşlanma durumlarında gelir kayıplarını azaltmak, sağlık hizmetlerini yerine getirmek, aile ve çocuk yardımlarını düzenlemek amacıyla, bir kamu programı olarak daha 19.yüzyılda, Avrupa'da gündeme gelmiştir.

Bugün devlet diğer alanlarda olduğu gibi, bu alanı da sosyal politika

konusunun dışına çıkarmayı amaçlamaktadır. Sosyal güvenlik sorunu, kimi sigortacılık hizmetlerini ortadan kaldırmanın yanında, bazı gizli ve açık yöntemlerle özelleştirme yoluyla çözülmek istenmektedir. İş güvencesi, işsizlik sigortası gibi kurumların olmadığı ülkemizde, devlet, sosyal güvenlik alanında sorumluluklarından kaçamaz ve yeni sorumluluklar yüklenmelidir.

Devlet sosyal güvenlik alanına finansman desteği sağlamalıdır. Sosyal güvenlik, bütün ücretli çalışanları kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmalı, kaçak işçiliği engelleyici önlemler alınmalıdır. Sosyal güvenlik kurumları birleştirilmeli ve demokratik bir yapıya kavuşturulmalıdır. İşsizlik sigortası yürürlüğe konulmalı, emeklilerin durumları iyileştirilmelidir. Özürlülerin yaşamlarını daha iyi bir biçimde sürdürebilmeleri garanti altına alınmalıdır. Tasarrufu Teşvik Fonu'nda biriken paralar nemalariyla birlikte hak sahiplerine ödenmeli, işveren payı ücretlere eklenmelidir.

X. KENTLEŞME VE YEREL YÖNETİMLER

• Kentleşme, 20. yüzyılın özellikle ikinci yarısında hız kazanmış bir olgudur. Bugün Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme, sanayileşmenin önünde bir hızla giderek demografik, ekonomik ve toplumsal olarak, gelişmiş ülkelerden farklı bir çizgi sunmaktadır. Bu çizgi kentleşme sürecinde sanayiye paralel bir gelişme olmamasının yanı sıra, çok büyük kentlerin orta ve küçük ölçekli kentlere oranla daha hızlı büyümesi ve bazı bölgelere aşırı yönelme ile bölgesel dengesizliklerin oluşmasını da kapsamaktadır. Gelişme sürecinde etkin bir rol üstlenen ekonomik ve sosyal faktörlerin merkezi karar süreçlerince ülke genelinde mekansal düzeyde yönlendirilmesi de dengesizliklerin ortaya çıkmasında önemli bir etmen olmuştur. Kentsel altyapının yeterince geliştirilmemesine bağlı olarak özellikle de konut gereksiniminin karşılanamaması, aşırı gecekondulaşma vb. gibi olgular aynı süreçte yer almakta ve sanayide istihdam edilmeyen işgücü marjinal alanlarda yoğunlaşmaktadır. Kentleşme sürecinin bu özellikleri, toplumun ekonomik ve sosyal yaşamındaki birçok darboğazın da gerekçelerini oluşturmaktadır.

Kentleşme konusunda Türkiye'de kent yaşamına yön veren kent kültürünün oluşumundan söz etmek olanaksızdır. Genelde ekonomik gelişmemişlik, çağdaş kent kimliğinin oluşmasını engellemiş, hızlı nüfus artışı ve kırsal alandan göç kentleşmeye yön vermiştir.

Bu nedenle kamu, öncelikle kırsal alandan büyük kent merkezlerine yönelen plansız göç olgusunun önüne geçecek, gereksinimlerini sağlayamayacağı nüfusu kırsal alanda tutacak önlemlere ağırlık vermelidir. Kalkınma plan ve programlarına bağlı olarak ulaşım vb. gibi kamu hizmetleri ve personel politikaları ile kentleşme süreci için etkin tavır almalı, yönlendirici olmalıdır.

• Bir yönetim biçimi olan ve kısaca yerel halkın kendi seçtiği organlar aracılığı ile yönetilmesini anlatan "yerel yönetim" kavramı, aynı zamanda yerinden yönetim anlamında kullanılmaktadır. Belli hedeflere ulaşmak, belli gereksinimlere yanıt vermek üzere toplumların tarihsel gelişmesine koşut olarak ortaya çıkmış olan yerel yönetim birimleri siyasal, yönetsel ve toplumsal nitelikler taşımaktadır.

Birçok hizmetin halka sunulmasında çabukluk ve kolaylık sağlayan yerinden yönetim, yerel toplulukları oluşturan bireylere kendi sorunlarını çözenin olanaklarını yaratmanın yanı sıra, yardımlaşma ve işbirliği için uygun koşullar geliştirebilecek bir araç olarak görülmektedir. Bu çerçevede, toplumsal gelişme ile yerel yönetimlerin varlığı ve gelişme düzeyi arasında yakın bir ilişki

bulunmaktadır.

Bir zamanlar "uygarlığın ve özgürlüğün" kaynağı olarak algılanan kentlerin ve kentsel yaşamın giderek yalnızlığın, dışlanmışlığın, ekolojik bozulmanın, insani değerler ve estetikten yoksun bir yerleşim formu ile özdeşleşir duruma gelmesi ve kent havasının artık "özgürleştirici" değil "hasta edici" bir niteliğe büründüğü günümüzde; yerel yönetim sorunu, bir sokağın, bir mahallenin, bir kentin, bir ulusun, toplumun kendi kendini yönetme, toplumsal bir yönetim kültürü, anlayışı ve yapısını yaratma, inşa etme sorunu olarak ele alıyoruz. Yerel yönetimler mafyalaşmanın, rant paylaşım kavgalarının odağı haline gelmiştir. 1980 sonrasında uygulanan yeni liberal politikalarla kentleşme sermayenin büyümesi için bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kent rantlarının uluslararası sermayeye açılmasıyla, başta metropoller olmak üzere kentlerimiz; hayali ihracatın, kara paranın aklandığı uluslararası piyasaya pazarlanan yoğun bir yağmalama alanı haline getirilmiştir.

Yerel yönetim alanında "yasal çerçevede" yapılması düşünülen değişiklikler de bu yaklaşımlarla ele alınmaktadır. Yasa tasarıları, Türkiye'nin ihtiyacı olan demokratik katılım ve denetim yerine, yerel yönetim alanlarına" sermayenin serbestçe girmesini amaçlamaktadır.

Yeni liberal anlayışlar, katılım ve verimlilik gibi kavramlarla yerel yönetimlerin güçlenmesinden yana gibi görünmektedir. Bu politikaların amacı, daha çok "iş adamı" yaklaşımı taşıyan bir yönetim kültürünün ya da kültürsüzlüğünün geliştirilmesi, sermaye temsilcilerinin yerel kurumlar üzerindeki denetim ve etkilerinin artırılması ve kent hizmetlerinin özelleştirilmesidir.

Katılım, demokrasi, demokratik planlama, çevre, tarih, kültür bilinci gibi kavramlar, sermaye partilerince içeriğinden arındırılarak bilinçli bir şekilde eskitilmiş, kent planları; sermayenin kentsel ranta el koymasının yansımaları ve giderek çokuluslu yatırımlarının, bürokratik düzlemde kağıt üzerindeki izdüşümleri olarak iş görmeye başlamış, yerelleşme adı altında sürdürülen yağma hızlandırılmıştır.

Ancak, yerellik ve yerel yönetim ile demokrasi arasındaki ilişkilerde küreselleşme ideolojisinin yol açtığı tahribatlara dikkat etmek gerekiyor. Bu konu bölgelerarası rekabeti kızıştıran ve bencilliği körükleyen eğilimleri de güçlendirmektedir. Örneğin, zengin bölgeler kendileri ile birlikte olan yoksul bölgelerle bağlarını koparmak istemekte, bütün ülkeyi, hatta bütün dünyayı ilgilendiren kimi kararları tek başına almaya yönelmekte, kaynaklarını bölüşmek istemeyen bir bencilliğe koyabilmektedirler. İtalya'da bölgesel çıkarlarla hareket eden Kuzey Ligası'nın ortaya çıkışı tam da bu nedenlere dayanmaktadır.

Bugün merkezi yapılanmanın ağırlığı ve vesayeti altında, yerel demokrasinin gelişme yolları tıkanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, kent, kent hukuku, kentli hakları konularında önemli hukuksal sorunlar bulunmaktadır. Yerel yönetimlere, halkın kendini yönetmesinin, yerel öz deneyim kazanmasının bir alanı olarak bakıyoruz.

Katılım ve kapsayıcılığı demokratik bir çalışma anlayışıyla her düzeyde yeniden üretecek örgütlenmelerin yaratılmasının vazgeçilmez bir görev olduğuna inanan TMMOB;

- Mevcut siyasal yapılar ve kurumlar içinde kendilerini ifade edemeyen, ama yalnız ekonomik nedenlerle değil, aynı zamanda kültürel ve ahlaki boyutta da mevcut sistemden rahatsız emekçi, kadın, genç, dışlanmış kitlelerin mutlaka bu sürece doğrudan katılmasını, mücadelenin bir parçası haline gelmesini, kendisinin ürettiği çözümleri kendi mücadelesi ile yaşam karşısında

sınamasını ve geliştirmesini,

- Yerel kararların oluşunun ve uygulamaların izlenerek, demokratik planlama ve denetim fikrinin her alanda savunulmasını, bilginin toplumsallaşması kavramının yaşama geçirilerek, bilginin emekten, doğadan, insandan, toplumdan yana olan geleceğimizin örgütlenmesinde kullanılmasını ve yaşamın içinde yeniden üretilmesini,

- Mevcut projelere yalnız pragmatik bir çizgide itiraz eden ve duyurmakla yetinen değil, geleceğe ilişkin tercihlerinde üretileceği yapıların geliştirilmesini savunur.

Yerel yönetimler emek gücünün yeniden üretilmesi noktasında önemli işlevleri olan kamu yönetimleri olarak ele alınmalı, emekçi sınıfların emek güçlerini oluşturacak koşullar üzerinde bugünden söz sahibi olmayı önlerine koymak zorunda oldukları mevziler olarak düşünülmalıdır.

- Ulaşım ve trafik sorunu, ülkemizde yıllardır ülke gerçeklerine aykırı olarak sürdürülen karayollarına dayalı, demiryolu-havayolu-denizyolu taşımacılığını göz ardı eden yanlış ulaşım politikaları ulaşım da yaşanan kaosu doğmasına neden

olmuştur. Ulaşım da sorunlar arttıkça trafik kazaları da artmaktadır. Ulaşım politikalarının ve çarpık kentleşmenin neden olduğu trafik sorunu toplumumuzun tüm kesimlerini ilgilendiren bir insanlık sorunu haline gelmiştir. Güvenli ve herkes tarafından kullanılacak ulaşım kolaylığı bir temel hak niteliğindedir.

Hazırlanacak ulusal bir planda taşımacılığın, kara taşımacılığında diğer taşıma sistemlerine (denizyolları-demiryolları-havayolları, boru hattı vb. gibi) yönlendirilmesi sağlanmalı, kitle taşımacılığı özendirilmeli ve desteklenmeli, şehir içinde öncelikle yayaların kullanabilecekleri alanlar yaratılmalıdır.

XI. DOĞAL KAYNAKLAR

Doğal kaynakların en önemli özelliği hiçbir topluluk, sınıf veya katmanın emeği karşılığı üretilmemiş olması nedeniyle, hiç kimsenin herhangi bir gerekçeyle sahiplenme hakkı iddia edemeyeceği ve dolayısıyla, tanımı gereği bu kaynakların tasarruf hakkının kamuda olmasıdır.

Kamu bu kaynakların insanlık hizmetine nasıl sunulacağına karar verme hakkına sahip olmalıdır. Bu hakların nasıl kullanılacağı anayasa ve yasalarla belirlenir.

Demokrasi açısından önemli olan kamunun bu hakkının bir ön şart olarak kabul edilmesidir.

Hava, su, toprak, orman, madenler, vb. gibi doğal kaynaklar dünyada ve ülkemizde bugün ciddi tehdit altında bulunmaktadır. Bu tehditleri ulusal ve uluslararası boyutta yaşanan siyasal ve ekonomik süreçleri değiştirme ve dönüştürme çabası olmaksızın engellemek olanaklı değildir.

* Gelişmişlerle azgelişmişler, yoksullarla zenginler arasındaki dengesizliğin arttığı ve sistemin bu eşitsizliğe müdahale adına geliştirdiği tüm siyasi ve ekonomik araçlar bu uçurumu daha da derinleştirmekte, sorunları giderek daha da çözümsüz bir hale getirmektedir.

Küresel anlamda dönüşümlü olarak miktarı değişmese de, doğal kaynak niteliğindeki suyun bugünkü koşullarda kıtasal, bölgesel ve yerel ölçekte sıkıntısının hissedilir şekilde artması, gelecekteki gereksinimlerin karşılanması bakımından ülkeleri bugünden ekonomik kullanımı için yeni arayışlara ve araştırmalara yöneltmiştir. Su konusu, artan nüfusun çeşitlenen

gereksinimlerinin giderilmesi bakımından kısıtlı bulunduğu ülkemizin de yer aldığı Ortadoğu Bölgesi'nde, yakın gelecekte, ulusal ve uluslararası boyutta siyasi ilişkilerin en önemli belirleyicilerinden birisi olacaktır.

Siyasal, tarihsel ve hukuksal sonuçlar, su kaynaklarının, ülkelerin ortak çıkarları doğrultusunda birleşerek bir güç oluşturabileceğini ya da çıkarları açısından savaş nedeni olabileceğini göstermektedir.

Yapılan hesaplamalara göre kişi başına su potansiyeli komşu ülkelere göre daha düşük olan ülkemizin, su kısıtı olan ülkeler arasında yer aldığını, gelişmelerin on beş yıl sonra su sıkıntısı yaşanan ülke konumuna geleceğini göstermektedir.

Bu gerçekleri görmeyen, sayıları büyüterek çok iş başardığını sanan ülke yöneticileri hiç de yeterli olmayan su kaynaklarımızı "çok bol" gösterme çığırkanlıklarda YDD'nin patronlarının dikkatine sunmuşlar, Dünya Bankası ve yan kuruluşları su kaynaklarımızın yönlendirilmesi ve yönetimi konusunda yaptırımlar talep etmeye başlamışlardır.

GAP'nin uygulanması da sınır ötesi su konusunu uluslararası gündeme yerleştirmiştir.

Suyun ekonomik ve doğru kullanılmasıyla ilgili yöntem ve sistemleri uygulamayan, kirlenmesini önleyici önlemleri almayan yetkili ve sorumlular sorunlar büyüdükçe dış güçlerin kararlarına daha çok uymak zorunda kalmaktadırlar.

Ülkemizde su kaynaklarıyla ilgili yasalar ise, birbiriyle çelişmekte, su konusu otuzdan fazla yasada yer almaktadır. Anayasa, doğal kaynakların mülkiyeti üzerinde devleti egemen kılmaktadır. Mülkiyetinin sahiplenilmesinin tartışılmayacağını açık olduğu kadar, suyun kullanım haklarının kamu yararına aykırı olması da mümkün değildir.

Bu sorunlar ağırlaşarak yaşanırken, VII. BYKP'da yer alan, çözüm için öngörülen, sorumlu ve ilgili kuruluşları belirlenen Su Yasası çıkarılması çalışmaları halen başlatılmamış, bu yönde hiç bir çaba gösterilmemiştir.

* Madencilikte, kamu mülkiyetini esas alan ülkelerde devlet, kamu kurumları aracılığı ile doğrudan arama çalışmaları yapmaktadır. Ülkemizde de Anayasa'nın T68.maddesinde "Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır" biçiminde bir ifade bulunmaktadır.

Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte devletin madencilik sektöründe öncülük yapması amacıyla, madenlerin daha bilimsel yöntemlerle aranması, bulunanların rezerv ve niteliklerinin saptanması, ekonomiye kazandırılmaları için 1935 yılında MTA Enstitüsü, bulunan rezervlerin işletilmesini sağlamak amacıyla aynı yıl Etibank kurulmuştur.

Oysa, 1985 yılında çıkarılan 3213 sayılı Maden Yasası, dünyada egemen hale gelen yeni sağ politikaların etkisi ile arama faaliyetlerini ruhsatla sınırlandırmıştır. Böylece, ülkenin en önemli maden arayan kuruluşu MTA'nın işlevi sınırlandırılmıştır. Bilinmelidir ki, madencilik ile ülkelerin kalkınmaları arasında doğrudan bir ilişki vardır. Artık uluslararası ortamda doğrudan teşvik uygulamalarına sınırlamalar getirilmiştir. Dolayısıyla, önümüzdeki dönemlerde dolaylı teşvikler, AR-GE yatırımları büyük önem kazanacaktır. Çünkü, AR-GE yatırımları teşvik sayılmamaktadır. Türkiye, aramacı ve araştırmacı kamu kuruluşlarını bu alanda etkin hale getirebilirse sektörü akılcı biçimde teşvik etmiş, güçlenmesi için en önemli girişimde bulunmuş olacaktır.

Bilindiği gibi maden işletmeciliğinde uzun yıllar devlet-özel sektör tartışması yaşanmıştır. 24 Ocak 1980'den sonra ise "serbest piyasa" ekonomisinin tercih edilmesine bağlı olarak özel sektör öne çıkarılmıştır. Ancak, madencilik

sektörü, özel sektörün payının ve yatırımlarının hala en düşük olduğu bir sektör konumundadır. Bugün kamu kuruluşları, maden işletmeciliğinin yaklaşık %80'ini gerçekleştirmektedirler.

Gerçek durum böyle iken, kamu işletmelerine politik müdahaleler artmış, öz kaynak eksiklikleri giderilmemiş, piyasadaki yüksek faiz oranları ile borçlandırılmış, teknolojilerini yenilemelerine olanak sağlanmamış, iş planlamasına dayalı bir istihdam politikası uygulanmamış ve böylece özelleştirme politikalarına zemin hazırlanmaya çalışılmıştır. Bu ülkenin gerçek sahipleri ve toplumun hizmetinde olan mühendis ve mimarları bu sorunlara karşı çıkmaya ve dur demeye devam edecektir.

* Özenle korunması gereken kaynakların başında toprak gelmektedir. Her ülkedeki toprak varlığı sınırlıdır. Toprağa bakışın oturacağı nesnel temel, onun doğal bir kaynak olduğu gerçeğidir. Doğal kaynak niteliğinin kabulü toprak mülkiyetinin düzenlenmesini kökten etkilemektedir.

Toprak, hava ve su gibi doğal bir kaynaktır. Bu özellikleriyle toprak, yaşamın sürdürülmesi için uygun alanları sağlar.

Toprak üzerinde "mülkiyet değil, yalnız yararlanma" söz konusudur.

Topraktan yararlanmanın, "toplum yararına aykırı olamayacağı, tüm insanlığın yararına göre değerlendirilmesi gerektiği" evrensel ilkesinden hareketle; TMMOB, ülkenin doğal kaynağı olan toprakların toplumun mülkiyetinde olmasını, elden çıkarılmamasını, kiralama yoluyla insanların yararlanmasına sunulmasını savunur. Topraktaki mülkiyet hakkının kentsel gelişmeyi yönlendiren, rant yaratmayı ve bu rantlara el koymayı belirleyen bir hak olmaktan çıkarılarak, kent planlamasının kent topraklarını toplum yararına kullanımını sağlayan bir işleve kavuşması için imar haklarının toplumsallaştırmasını önerir.

İnsanı, doğayı, kültürü, çevreyi yaşamı ve tüm toplumsal değerleri unutan ve unutturmaya çalışan yeni liberalizmin tercih ve politikalarının egemenliği önündeki engelleri ortadan kaldırılarak insani değerlerin yüceltilmesi, yaratılan değerlerin eşit paylaşımı bilinci serpilip geliştirilmelidir.

* Türkiye orman açısından yoksul bir ülkedir ve "verimli" sayılabilecek nitelikte ormanlar ülke yüzeyinin yalnızca %10'unu kaplamaktadır. Son derece engebeli bir arazi yapısına sahip olan Türkiye'de verimli, "sürdürülebilir" tarım yapılabilecek alanlar toplam kara yüzeyinin yalnız %34'ünü oluşturmaktadır. Türkiye'de toplam nüfusun %40'ı "köy" sayılan yerleşmelerde yaşamaktadır ve bu kesimin de yaklaşık olarak yarısı ormanların içinde ve bitişğinde yerleşiktir. İklim, başta bitki örtüsü ve topraklar olmak üzere doğal kaynakların geleceği yönünden belirleyici bir etmendir. Ek olarak, Türkiye'de doğal kaynakların yönetimine yönelik kültürel, yasal, kurumsal ve teknik düzenlemeler çeşitli eksiklik ve yanlışlıklar içermektedir. Bu koşullarda Türkiye'de, başta topraklar ve ormanlar olmak üzere doğal kaynakların korunabilmesi olanaklı değildir: Her yıl, yaklaşık olarak 200 bin dönüm alanın ormansızlaştırılması; 250-300 bin dönüm alanın "orman olarak muhafazasında yarar yoktur" gerekçesiyle ormancılık düzeni dışına çıkarılabilmesi; ülke yüzeyinin %80'inde şiddetli ve çok şiddetli düzeylerde toprak erozyonunun olması; yanlış orman yetiştirme çalışmalarıyla "biyolojik çölleşme" olgusunun da gündeme gelmesi; tarımsal amaçlarla kullanılabilen verimli arazilerin konut, sanayi, altyapı ve turizm yatırımlarıyla yitirilmesi; yanlış sulama, gübreleme, tohumlama ve ilaçlamalarla toprakların doğal verim gücünü hızla yitirmesi bu eksiklik ve yanlışlıkların kaçınılmaz sonuçlarıdır. Bu nedenle Türkiye'de yaşamın her türden canlı için

"sürdürülebilir" olabilmesi, öncelikle, doğal kaynakların yönetimindeki eksiklik ve yanlışlıkların giderilebilmesi gerekmektedir.

Her türden doğal kaynağın nitelik ve niceliğinin belirlenmesine yönelik envanterler "ekosistem" bütünlüğü içinde yapılmalı; doğal kaynak yönetimi yönünden bütünlük gösteren "ekolojik havzalar" tüm özellikleriyle yerel olarak tanımlanmalı ve çeşitli etkinlikler yönünden "taşıma kapasiteleri" belirlenmelidir. Türkiye'de yönetsel yapı "ekolojik havza yönetimi" ilkesi doğrultusunda yeniden düzenlenmelidir; ilgili anayasal ve yasal düzenlemeler bu düzenlemelerin yaşama geçirilmesini sağlayabilecek doğrultuda değiştirilmelidir; "ekolojik havza yönetimi" ilkesi doğrultusunda karar alınması, planlanması, uygulanması ve izlenmesi süreçlerine toplumun tüm sınıf ve katmanlarının hak, yetki ve sorumluluk sahibi olarak katılması sağlanmalıdır.

* Cumhuriyetin başında yalnızca öz tüketimi için üreten ve tek ürün yetiştiren işletme yapısı, bugün yerini girdi ve teknoloji kullanabilen, pazar için çeşitli ürün elde edebilen ve tüketim kalıbı belirli ölçülerde de olsa kentlileşen bir yapıya dönüştürmüştür. Bu dönüşüm, tarımda ve kırsal alanda beraberinde bir takım sorunları da getirmiştir. Bir yanda fazla girdi kullanabilen, pazar için daha fazla ve çeşitli ürünler yetiştirebilen, mekanize olmuş az sayıdaki kapitalist tarım ailesine yönelik üretim yapan ve diğer yanda pazar koşullarına teslim olan, az topraklı veya topraksız işletmeler bulunmaktadır. Nitekim, Türkiye'de tarım işletmelerinin yaklaşık %90'ı küçük ve orta işletme boyutunda olup, giderek de parçalanan ve küçülen işletme sürecinde yer almaktadır. Yani tarımın geçirdiği çok yönlü değişim ve gelişime rağmen, yapısal sorunlar giderek artmaktadır. Üstelik 1980 sonrası olduğu gibi, birtakım dönemsel uygulamalardan ötürü, bu sorunların bir kısmı nitelik değiştirmiş, bir bölümü daha da yaygınlaşmış ve ağırlaşmıştır.

Türkiye'de kırsal alanın ve tarımın kalkınması için en önemli çözüm yolu üreticinin, kırsal halkın örgütlenmesidir. Çünkü, tarım sektörü; kaynaklarının sınırlı olması, doğa koşullarına önemli ölçüde bağımlı olması, ürünlerin korunması ve depolanmasının zor olması, üretim-tüketim zincirinde üreticilerin fiyat oluşumunda etkili olmamaları gibi nedenlerden dolayı üretici örgütlenmesine gereksinim duymaktadır. Örgütlenme düzeyinin düşük, kooperatiflerin demokratik oluşum niteliği yerine, giderek bürokratik özellikli devlet kuruluşları özelliği taşıdığı, yerel yönetim koşullarının yenilenmediği ve yer yer büyük toprak sahipliğinin egemen olduğu bir alanda demokratik bir yapının var olduğunu söylemek oldukça güçtür. Bu sorunların çözülmesi dolayısıyla, tarımda demokratikleşmenin sağlanması ancak, örgütlenme ve her alanda yönetime katılma ile olasıdır. Yönetime katılma, karar mekanizmalarında rol alma ve yetkili olma, sorunların çözümü için dayanışma ve işbirliği anlayışlarını yaygınlaştırma konuları açısından tarımda örgütlenme demokratikleşmenin de başlıca koşuludur.

Tarımda örgütlenme, demokratikleşmenin başlıca koşuludur. Bu alandaki örgütlenme, yalnız ekonomik nitelikli amaçlarla sınırlı kalmamalı, kırsal toplumun birlikte davranma ve dayanışma yeteneğini geliştirme, ekonomik ve siyasal bilinçlenmeyi sağlama ve demokratik katılımı yaşama geçirme doğrultularında etkili olmalıdır. Zaman geçirmeden toprak reformu yapılmalıdır.

• Topraklardan yararlanmanın düzenlenmesi yönünde kimi girişimlere karşın, son 40-50 yılda uygulanan kalkınma programlarında öngörülen sanayileşme hedeflerine ulaşamadığı gibi, sağlıksız bir kentleşme, yok edilen orman, çayır ve mera alanları, turizm ve sanayi amaçlı tesislere tahsis edilen tarım

alanları, erozyonla her yıl milyonlarca ton toprağın denizlere ve göllere taşınması, zararlı katı ve sıvı atıkların yeraltı ve yerüstü su kaynaklarına karışmasının yarattığı kirlilik gibi çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Gelişmiş ülkeler, toplumsal gelişmenin ikinci aşaması olan "sanayi toplumu" devresini bitirip "bilgi toplumu" adı verilen üçüncü devresine girmiş olmasına rağmen, Türkiye daha sanayi devrimini bile tamamlayamamıştır. Hatta kimi bölgelerimizde toplumsal yerleşmenin ilk basamağı olan "göçebelikten yerleşik tarımsal üretim toplumuna geçiş" devresi halen sürmektedir. Ülkemizde, özellikle 1950'li yıllardan sonra kırsal alanlarda aşırı nüfus gözlemlenmiş, dolayısıyla artan nüfusun gereksinimlerinin karşılanmasında birim alandan alınan ürün miktarını artırmak ve bunun için modern teknik kullanılması yerine tarım arazisini, genişleterek traktör devreye sokulmuş ve bilinçsizce, meyilli mera ve orman alanları işlenmiş ve hiçbir önlem alınmadan tarla ziraatine açılmıştır. Ciddi surette toprak koruma tedbirlerinin ve gerekli politikaların uygulanmaması, orman suçlarının affedilmesi gibi nedenler, öteden beri süregelen aşırı hayvan otlatmak, orman tahribatı, işletme boyutlarının küçük olması, büyük nadas alanlarının ayrılması, kiracılık-yarıcılık şeklinde arazi işletilmesi, bilgisizlik, organik madde noksanlığı, toprak ve su koruma önlemlerinin gereken ölçülerde alınmaması gibi etkenler de eklenince ülkemizde şiddetli sayılacak boyutlarda arazi bozulmaları ortaya çıkmış, dolayısıyla da ülkemizde erozyon ve çölleşme daha aktif hale geçmiştir. Bu nedenle topraklardan faydalanmanın düzenlenmesi gibi bir işlevin yerine getirilmesinin istenilmesi gerekmektedir.

Topraklardan faydalanma için, yeni bir düzenleme ile genel hüküm sağlanmalı ve örneğin devlet, toprak, su ve atmosferik kaynakların ekonomik, sosyal, kültürel ve savunma gereksinimlerine uygun kullanılması amacı ile gerekli kurallar koyar, bu çalışmaların nasıl bir örgütlenme ve ne şekilde yapılacağı yasa ile düzenlenir şeklinde bir talebimiz olmalıdır.

• Kamu arazileri ve arsaları mirasyedi mantığı ile satılarak bütçe açıklarını kapatma yoluna gidilmektedir. Gecekondu satışı olarak gösterilen imar afları ise, acil müdahale edilmesi gereken bir konudur.

Kamu arsa ve arazilerin envanterinin çıkarılması ve kullanımda kamu yararının gözetilmesi için;

Ülkemizde %64'ü henüz bitirilememiş orman kadastrosunun ve topraklarımızın %35'ini oluşturan tarım alanlarının arazi kabiliyet tespitlerinin yapılması,

- Çeşitli nedenlerle kadastro dışı bırakılmış araziler saptanarak en kısa zamanda kamu adına tescil edilmesi.

- Kentsel arsanın ve konutun bir güvence, finans kurumlarına teminat garantisi ve bir yatırım alanı olmaktan çıkarılması için gerekli politikaların geliştirilmesi ve yasal düzenlemelerin yapılması,

- Kentsel arazilerde ve özellikle konutsuz, dar gelirlili, yardıma muhtaç, özürülü gruplara yönelik planlı, altyapısı hazırlanmış ancak mülkiyet devrini öngörmeyen kullanma hakkı ve kiralama gibi yollarla kentsel gelişmenin düzenlenmesi, denetlenmesi ve yönlendirilmesi öncelikle temel gerekliliktir.

- Doğadan belirli bir üretimin sonucunda elde edilen petrol, hidrolik, doğal gaz, kömür, nükleer, enerji türlerine "Birincil Kaynaklar", kaynağın çevrimi sonucu elde edilen, elektrik, havagazı, petrol ürünleri, kok, briket gibi kaynaklara "İkincil Kaynaklar" diyoruz. Güneş, rüzgar, jeotermal ve deniz gibi enerji kaynakları ise "Yenilenebilir Kaynaklar" diye adlandırılmaktadır.

İnsanoğlunun dünyadaki diğer canlılardan en temel farklılığı kültürel bir

yaşam sürdürüyor olabilmesidir. İnsanoğlu yaşamını coğrafi veya meteorolojik koşullara bağlı kılmaksızın dünyanın her bölgesinde sürdürür. Bunun için de her zaman enerjiye gereksinim duyar.

Bu temel davranış biçiminden hareketle, gereksinim duyduğu enerjiyi kültürel düzeyine bağlı olarak üretir ve tüketir. Bu yaşam ve tüketim biçimleri onun için aynı zamanda yaşamsal bir zorunluluk haline dönüşür.

Çağımızda enerji, ticari bir meta değil, toplumsal bir zorunluluktur.

Enerji sektörü kamusal bir hizmettir ve yalnız kamu kontrolünde olmalıdır; elektrik üretimi yapısı gereği doğal tekeldir; enerji maliyetinde genel prensip, parasal kar değil, katma değer faydasıdır. Geçmişin teknolojisi ile yarınları planlamaktan vazgeçilip, yeni ve yenilenebilir kaynaklar araştırılıp geliştirilmeli, planlar bu doğrultuda yapılmalıdır. Nükleer santrallerin tehlikeleri artık görülmüştür. Bu tip santrallerden vazgeçilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Tasarruf edilen enerji en temiz üretilen enerjidir. Bundan hareketle enerji verimliliği yükseltilmeli, iletim ve dağıtımda oluşan kayıplar normal kayıplara çekilmelidir. Enerji sektöründe çok uluslu tekellere ve yerli bazı kuruluşlara tanınan ayrıcalıklar kaldırılmalıdır.

XII. ÇEVRE

Çevre kirliliği yarattıkları yargı kararları ile saptanan termik santrallerin bu kararlara karşın işletilmesi, tüm bilimsel gerçeklere ve çevresel risklere karşın rant uğruna Akkuyu'da nükleer santral peşinde koşulması, "altına hücum" sendromu ve uluslararası tekellerin yeni bir pazarı olma pahasına Bergama'da halka karşın altın çıkarmak isteği, birinci sınıf verimli tarım topraklarının fabrikalara peşkeş çekilmesi sonucunda ülkenin doğal kaynakları olan denizleri, gölleri, su kaynakları böylece kirlenmiş, çölleşme, erozyon ve orman yağması olağan hale gelmiş ve bunlar "küreselleşme" adına yok edilmeye çalışılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki hızlı kapitalist büyümenin ekolojik denge üzerinde yarattığı risklerin farkına varılması ve küresel karakterli çevre sorunlarının sistemin geleceğini tehdit eder hale gelmesi çevre konusunu Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, AB ve OECD vb. gibi uluslararası örgütlerin gündemine sokmuştur.

1972 yılında Stockholm'de yapılan BM Çevre ve insan Konferansı ile başlayan süreçte bugün çevre ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili bir dizi uluslararası zirve ve konferanstan, uluslararası kuruluşların çevre konusuna ayrılmış doküman ve belgelerinden, çevre amaçlı proje ve kredilerden, çevre kirliliğini önlemek ve doğal kaynakların kullanım verimliliğini yükseltmek üzere geliştirilmiş teknolojilerden, ekonomi-çevre ilişkisini kurmak üzere geliştirilen tekniklerden ve düzenlemelerden söz etmek mümkündür.

Tüm bunların sonucunda çevre konusunda iyileşme sağlamaya yönelik birtakım önlemler almıyor gibi görünmekle birlikte yeni sorunların ortaya çıkması engellenememektedir.

Zira bir yandan sistemin kapitalist birikim modeline dayalı temel mantığı işlerken, diğer yandan çevreyi bir dizi teknik ve idari önlemlerle korumaya çalışmak yeterli olmamaktadır.

Çevre sorunlarının çözümünde teknolojik gelişmelere dayalı önlemler önemli bir çözüm aracı olarak sunulmakta, gelişmiş ülkeler bu konuda kendileri için çok karlı bir alan yaratmaktadır. Ancak, teknolojik açıdan dışa bağımlı azgelişmiş ülkelerin bu teknolojileri kullanabilmeleri yeni dış borçlanmalarla mümkündür.

Çevre sorunlarının eşitsizlik, yoksulluk ve az gelişmişlikle sıkı bağlar içinde olduğu yadsınamaz bir gerçekliktir. Ancak, bir yandan çevrenin ve doğal kaynakların gelecek nesiller için korunmasını gözeten sürdürülebilir kalkınma gibi kavramlar ortaya atılırken, diğer yandan piyasa mekanizmalarına müdahalelerin azaltıldığı, planlamayı geri plana iten, hemen tüm alanların kuralsızlaştırıldığı, sosyal devlet anlayışının yok edildiği neo-liberal politikalar az gelişmişlere dayatılmaktadır.

Çevre sorunları ulusal ve uluslararası boyutta yaşanan siyasal ve ekonomik süreçleri değiştirme ve dönüştürme çabası olmaksızın çözümlenemez. Çevre sorunlarını kapitalist birikim modeli, eşitsizlik ve eşitsiz gelişme, yoksulluk, barış, demokrasi, siyasi ve ekonomik göç gibi temel sorunlardan ayrı ele almak, nedenlerden çok hava kirliliği, su kaynaklarının tükenmesi, tarım arazilerinin yok olması, denetimsiz sanayileşme vb. gibi sonuçlarla ilgilenmekle yetinmek ve çözümleri birtakım idari ve teknik önlemlerde aramak ciddi bir yanılsama olmaktadır.

XIII. ÖRGÜTLÜ TOPLUM

Üretim, insanın doğa üzerindeki eyleminin bilinçli bir biçimde düzenlenmesi, doğaya karşı mücadelesidir. Üretim yapabilmek için ise, insanlar birbirleriyle belirli bağlar kurarlar.

Kapitalist sistemde üretim ilişkilerinin niteliği kendisini egemen olma ya bağımlı olma ilişkisi biçiminde gösterir. Üretimde birbirine benzer rol oynayan kişiler sınıfları oluştururlar. Sınıfların farklı davranışları kendisini en açık biçimde toplumsal bir eylem olan bölüşümde gösterir.

İşte, insanlar ya da sınıflar toplumda egemenliklerini sürdürmek veya bağımlılığı kırmak ve böylece bölüşümde etkili olmak amacıyla örgütlenirler. Örgütlü toplumdaki, bağımlılık ilişkilerini kırmayı hedefleyen örgütlerin güçlenmeleri, anlaşılmalıdır. Çünkü, egemenlerin sınıf örgütleri zaten güçlü ve baskın konumdadırlar.

TMMOB, üyelerinin sınıfsal konumları, tarihi ve mücadelesi göz önüne alındığında, egemen sınıflarla mücadele etmiş, bağımlılık ilişkilerine karşı durmuş ve her zaman örgütlü toplumu savunmuştur.

• Toplumun siyasi düzeni, demokrasi o toplumun üretim ilişkileri tarafından belirlenmektedir. Temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye geçişi algılayabilmek için demokrasinin tarihi gelişmesini, sosyo-ekonomik koşullara bağımlılığını ve sınıf mücadelesi içinde taşıdığı önemi göz önünde tutmak gerekir. Bu rejimde bireylerin ve toplulukların özgürce siyasal etkinliklerde bulunabilmeleri doğal ve hatta zorunlu bir hak olmalıdır. Politika yapma bireylerce tek başına değil, birlikte yürütebilecekleri bir etkinlik olduğundan, öncelikle örgütlenme özgürlüğüne sahip olmaları gerekmektedir.

Bu anlamda, 1982 Anayasası başta kamu görevlilerinin büyük bir kesimi olmak üzere, kişilere ve örgütlere siyaset yapmayı sınırlamıştır. Siyasal etkinlikte bulunma neredeyse siyasi partilere indirgenmiş, üstelik bunlar da birçok yönden sınırlandırılmış ve kısıtlanmıştır.

Halkın siyasete katılımını kısıtlayan ve kişisel iktidar eksenine oturtulmuş siyasal rejimin sınırları mutlaka genişletilmelidir.

• Devletin en belirgin özelliği, toplumun tümüne söz geçirme yetki ve olanağını elinde bulundurmasıdır. Kuşkusuz devlet öncelikle egemen sınıfların çıkarlarını korur, ancak toplumun diğer kesimlerine de belli ölçüde hizmet eder. Devlet yapıları ve işlevleri, toplumdan kaynaklanan belirlenimlerin ürünüdür. Bunlardan biri de kamu hizmeti talebidir. Kamu hizmeti, toplumun

ortak gereksinimlerini ve çıkarlarını karşılamak, toplumsal yaşamı düzenlemek, toplumsal yeniden üretimi ve düzeni sağlamak için yapılan hizmettir. Bu hizmetin en önemli unsuru da kamu yararı, kamu ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

XIV. TMMOB VE DEMOKRASİ

Mühendis/mimar odaları da tüm demokratik kitle örgütleri, dernekler, sendikalar, siyasal partiler gibi, varolan siyasal-toplumsal sistemin işbölümü mantığı çerçevesinde ortaya çıkmışlardır. Her biri bir çıkan, talebi, kendi alanlarına ilişkin uzmanlık bilgisini ve söz hakkını temsil eder. Her bir alanın, diğer toplumsal pratik alanları ile, toplumun bütünü ya da devletle olan ilişki ve çatışmaları ise gene ayrı bir toplumsal pratik ya da meslek alanı olarak tanımlanmış siyaset alanının konusu olmaktadır. Bu alanda siyasal örgütler, partiler, devlet, parlamento vb. siyaset yapmaktadır. Kimilerine göre odaların, derneklerin, sendikaların serbestçe siyaset yapabilmesi, bu ayrılmış siyaset alanının unsurları ile ilişki kurabilmeleri olarak anlaşılmaktadır.

Siyasal ve toplumsal pratik alanlarını birbirinden koparan bu anlayışın sonucu olarak, Odalarda siyaset yapılması ya da siyasallaşma, çok yaygın bir şekilde, yandaşı olunan siyasi partiye/harekete yakın kadroların Odalara hakim olması, örgütün imkanları ile o çizgiye destek olunması olarak anlaşılabilir gelmiştir. Siyasallaşma salt bu şekilde algılandığında, demokratik kitle örgütlerinin ilişkili olduğu toplumsal pratiklerin dönüştürülmesi ve düzenlenmesi

ya "siyaset dışı" bir alan olarak görülmekte ya da "siyaset" yapan kurumlardan, partilerden ve devletten beklenmektedir.

Gerçek anlamda siyaseti, karşı olduğumuz siyasal-toplumsal bir sistemi her an yeniden üreten toplumsal pratiklerin dönüştürülmesi olarak tanımlarsak, yukarıdaki siyaset anlayışının, her alanın kendi özgül toplumsal pratiklerini dönüştürmesini, dolayısıyla o alanda gerçek bir siyasallaşmayı ertelediğini, engellediğini, mevcut toplumsal işbölümü mantığını veri aldığı ve sürdürdüğünü, o nedenle de özünde apolitik olduğunu söyleyebiliriz.

Eleştirel, sorgulayıcı, giderek siyasal bir bilinçle dönüştürücü bir yaklaşım söz konusu olmayınca, girdiğimiz her toplumsal pratik -bu arada mesleki/örgütsel pratikler- sonuç olarak sistemin yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır. Hepimizin katıldığı bu yeniden üretimle, sistemin mantığı egemen olmakta ve meşrulaşmaktadır. O nedenle, gerçekten muhalif bir siyasal yaklaşım, her toplumsal pratiği kendi içinde dönüştürmeyi hedefleyen bir siyasallaşmayı amaç edinmelidir. Bunun için ise, içine girilen toplumsal pratiğin bütünü kavrayan, sorgulayan ve dönüştürmeyi hedefleyen etkinliklerin bulunduğu programları öne çıkarmak gerekmektedir.

TMMOB ve Demokrasi ilişkisini iki ana başlık altında incelemek olanaklıdır: Örgüt içi demokrasi ve TMMOB'nin ülkenin demokratikleşmesinde sahip olması gereken işlevler. Bu ayrımı yaparken unutulmaması gereken önemli bir nokta,, her iki alan arasındaki etkileşimdir. Demokrasinin ülke çapındaki gelişmişlik düzeyi, o ortamda yaşayan örgütün iç ilişkilerini ve demokratik gelişimini etkilemektedir. Örgüt, kendi iç demokratik işleyişinin gelişimi için de ülke demokrasisinin gelişmesi için de verilen mücadeleye katkıda bulunmak zorundadır ya da daha güçlü katkıda bulunabilmek için demokratik işleyişini geliştirmek zorundadır.

Örgütün bugün içinde bulunduğu durumu aşağıdaki koşullarla birlikte değerlendirmek zorundayız:

- 12 Eylül döneminin tüm toplumsal muhalefete yönelen saldırısından

mühendis-mimar topluluğu ve örgütü de payını almıştır.

- Önceki dönemin yöneticileri, önder kadroları örgütten koparılmıştır.
- Depolitizasyon, siyasi İslamın ve şovenizmin devlet tarafından, sol ideolojik hegemonya yokluğunda desteklenmesi mühendis-mimar topluluğunu derinden etkilemiştir.

- Paranın en yüce değer haline getirilmesi ile toplumsal değer yargılarının alt üst oluşu sonucunda köşe dönmece zihniyet mühendis-mimar topluluğunu etkilemiş, bireyci ideoloji ön plana çıkarken, örgütlenme ve ortak mücadele anlayışı bireylerin zihinlerinde zaafa uğramıştır.

- Aynı sarsıntı TMMOB ve Odalarımızda geçmişten gelen bazı zaafaları güçlendirerek; bütünselliği reddeden, işbitirici-gündelik politikaları ve bireyciliğe dayalı çalışma biçimini öne geçiren, kendini, mesleğini, şubesini ya da Odasını her şeyin önüne koyan küçük girişimci anlayışın çeşitli yönetim düzeylerinde etkili olmasına neden olmuştur.

Örgüt içi demokrasi konusunu ele almadan önce TMMOB örgütlenmesi konusunda bazı saptamalar yapmak gerekiyor.

- TMMOB ve Odalar öncelikle meslek örgütleridir. Bu anlamda mühendislik-mimarlık alanının mühendis-mimarlar adına düzenlenmesi görevini üstlenmiştir.

- Giderek sayıları artan farklı meslek disiplinlerinin özel sorunlarının yanında, mühendis-mimar topluluğunun ortak sorunlarının ağırlık kazanması, çalışma alanları ve konularının çok sayıda disiplinin birlikte çalışmasını zorunlu kılması, mühendis ve mimarların bir örgüt çatısı altında, birlikte örgütlenmelerinin nesnel koşullarını oluşturmakta, bu da TMMOB'ne bir meslekler arası dayanışma örgütü niteliği kazandırmaktadır.

- 12 Eylül Müdahalesi sonrasında Anayasa'da ve TMMOB Kuruluş Yasası'nda yapılan değişikliklerle kamuda çalışanların üye olma zorunluluklarının kaldırılmış olmasına karşın, bugün ülkemizde mevcut mühendis ve mimarların çok büyük bir çoğunluğu TMMOB'ne bağlı Odalara üye bulunmaktadır. Bu nedenle, TMMOB mühendis ve mimarların kitle örgütüdür.

Bu nedenle:

- TMMOB, meslek alanlarının, halkın ve üyelerinin çıkarlarını gözeterek düzenlenmesi, üyelerinin ortak sorunlarının çözümlenebilmesi için politikalar oluşturmak ve etkinlikler yapmak zorundadır.

- Görevlerini etkin olarak yapabilmesinin en önemli ön koşulu politika oluşumu ve etkinliklerin üyelerin mümkün olan en geniş katılımı ile güçlü kılınmasıdır.

- Üyelerin geniş katılımını sağlamanın tek yolu da demokratik ve katılımcı bir iç işleyişin etkili bir biçimde sürdürülmesidir. Diğer bir deyişle, örgüt bir Demokratik kitle örgütü olmalıdır.

- TMMOB, başlangıçta korporatist anlayışla, devlet tarafından kurulmuş bir meslek örgütü olmasına karşın, özellikle 1970 ve 80'li yıllardan günümüze doğru artan mühendis-mimar sayısı, üyeleri içinde emekçi ve işsiz oranının ve demokrat dünya görüşlerinde olanların ağırlık kazanması nedenleriyle bu süreç içinde demokratik bir kitle örgütü haline gelmiştir.

TMMOB bünyesinde örgüt-üye ilişkilerinde yaşanan sorunları daha iyi anlayabilmek için demokratik kitle örgütü kavramını biraz daha açmakta yarar bulunmaktadır.

- Demokratik kitle örgütleri, ortak sorunları olan toplum kesimlerinin bu sorunlarını bir araya gelen üyelerin birleşik gücünden kaynaklanan, daha güçlü bir mücadele ile çözümünü sağlamak üzere oluşturdukları örgütlerdir.

- Bir demokratik kitle örgütünün üyeleri, uygulanacak ortak politikaların

oluşumuna kalabildiklerini ve ortak mücadelenin sonucunda kendilerinin sorunlarının çözülebildiğini bildikleri sürece kendilerini örgüte bağlı hissederler ve o ölçüde de ortak etkinliklere katılır ve güç verirler.

- Üye, örgütün yönetimi ve uygulanan politikaları ile kendini temsil ettiğini hissetmelidir. Temsil konusunda iki ölçütten söz edilebilir: Farklı üye kesimlerinin yönetimde üye tabanındaki ağırlıkları ile orantılı biçimde temsilci bulundurmaları veya uygulanan politikaların bu kesimlerin isteklerini karşılayabilmesi,

- Üye sayısı az olan örgütlerde doğrudan demokrasi benzeri uygulamalarla üyelerin katılımını artırmak mümkün olsa da, TMMOB gibi büyük örgütlerde üye-örgüt ilişkilerini sürekli kılacak farklı araçlar, örneğin işyeri temsilcilikleri oluşturulması zorunludur. Üye bu araçlar yoluyla ilettiği istek ve görüşlerinin değerlendirildiğini veya dikkate alındığını, oluşan kararlara kendisinin de katkıda bulunabildiğini ya da bulunabileceğini bilmelidir.

Buradan hareketle, TMMOB'nin demokratik kitle örgütü olma açısından taşıdığı zaafı sıralayabiliriz:

- TMMOB'de iki yılda bir yapılan seçimlerle birim yöneticilerinin belirlenmesi biçiminde bir temsili demokrasi süreci işlemektedir. Ancak, uygulanan politikaların üye tabanındaki emekçi, işsiz üye ağırlığının istekleri ile çakıştığını söylemek zor, hatta imkansızdır.

- Genel kurullarda tartışmalara katılım çok kısıtlı olurken çalışma programları tartışılmamakta, karşı siyasi görüşlerin örgüte hakim olma tehdidi, önceki dönemde uygulanmış olan politikaların üye tarafından etkin bir biçimde sorgulanmasını engellemekte, katılım araçlarının etkisizliği sonucu dönem içinde yapılamayan denetim genel kurullarda da yapılamamaktadır.

- Gerek bu durum, gerekse doğal delegeliğin yaygınlığı ve seçime yönelik danışma kurullarının ön seçici kurullar gibi çalışması örgüt içi kastların oluşumuna elverişli koşullar yaratmaktadır.

- Üyelerin katılımını sağlamanın en önemli aracı olan işyeri temsilcilikleri ya örgütlenmemekte ya da etkin bir işleyişe kavuşturulamamaktadır.

- Üyesi ile ilişki karmanın zorluklarından kaçan bir çok Oda ya da Şube yöneticisi güçlü olmanın yolunu çok gelir getiren çalışma yöntemlerinde, yerel güç odakları ile ilişkilerde ve iyi çalışan bir Oda bürokrasisinde görmektedir.

- Bu yöntemler bir kez esas alınınca birimlerin çalışma tarzı ve kadro anlayışları da buna göre düzenlenmekte, gelir getirici etkinliklere yönelik yapılaşmalara gidilmektedir. Bu amaçla oluşturulan Oda bürokrasisi kalıcılaşmakta, yer yer kendi varlığını öne çıkaran ve korumaya çalışan ideolojiler üretmeye de başlamaktadır.

- Ekonomik koşulların uygun olduğu yörelerde bu yöntemlerle güç kazanan bazı Şubeler, bütünsel mücadeleyi reddetme noktalarına kadar ulaşarak ayrılıkçılığın ideolojisini geliştirmekte, kendi alanında kontrolü elinde tuttuğu, yeteri kadar güçlü olduğu, örgütün diğer birimlerinin kendisine yük olduğu gibi düşüncelerle Oda merkezinden bağımsız olmayı istemektedir.

- Bütün bunların sonucunda yalnız yönetim kurullarından ibaretmiş gibi görünen, parası olan Şube ya da Odanın egemen olduğu, üye ilişkileri çok sınırlı ve üye tabanında örgütün gerekliliğinin ve yararlılığının sorgulandığı, "örgüt bizim için ne yapıyor ki?" söyleminin çok yaygınlaştığı bir TMMOB ile karşı karşıya kalınmaktadır.

- Üye sayısı fazla Odaların bünyesinde yeni doğan, az sayıda üyesi bulunan disiplinlerin mesleki sorunlarına çözüm getirecek yapılanmaların oluşturulmaması ve sorunu bu disiplinleri bünye dışına atarak halletme

kolaycılığı ve bazı disiplinlerinde kendi Odalarını oluşturma hevesleri çok sayıda yeni Oda oluşumuna neden olmuştur. Bu gelişme TMMOB'yi giderek daha hantal bir örgüt haline getirmiştir. Ayrıca, bu yeni Odaların üye sayılarının az, olanaklarının kısıtlı olması, tüm illerde ve işyerlerinde örgütlenememeleri sonucunu doğurmakta ve üye ilişkilerini daha daraltıcı bir sürece girilmesine yol açmaktadır.

TMMOB'nin ülkenin demokratikleşmesi konusunda sahip olması gereken işlevleri yalnız mühendis ve mimarların çıkarlarının savunulması ve geliştirilmesi şeklinde ele alınamaz. Bu işlevler meslek alanlarının üyeler ve halkın çıkarları gözetilerek düzenlenmesine ya da benzer biçimde, TMMOB bünyesinde yer alan uzmanlık alanlarından hareket edilerek ülke genelinde uygulanmakta olan politikalara müdahale edilmesine de indirgenemez. Sözü edilen her iki işlev, daha bütünlüklü bir mücadele ya da siyaset anlayışının parçaları olarak algılanmalıdır.

Hem diğer toplum kesimlerinin örgütlenme ve mücadele alanları ile hem de siyaset alanı ile ilişkileri doğru kavrayan ve bütünde mevcut anti-demokratik ve baskıcı anlayış, ilişki ve unsurları dönüştürmeyi hedefleyen bir siyaset anlayışı temel alınmalıdır.

Böyle bir siyaset anlayışı, ülkenin demokratikleşmesi mücadelesine, TMMOB'nin içinde yer aldığı toplumsal pratikten kaynaklanan özgün bir katkı sağlayacaktır.

TMMOB'nin yukarıda tanımlanan örgütsel işlevlerinin nasıl planlanacağı ve yerine getirileceğini, TMMOB'nin demokrasi mücadelesinde nasıl ve hangi isteklerle yer alabileceğini belirleyen nesnel temelin; mühendis ve mimarların üretim sürecindeki konumları, üretim ilişkilerindeki yerleri ve bu süreçte diğer toplumsal kesim ve sınıflarla girdikleri ilişkiler tarafından belirlendiği bilinmesi gereken bir gerçektir.

Bu kapsamda TMMOB;

- Ortak ve bütünlüklü mücadelenin önünde engel olan, kendi mesleğini, şubesini ya da Odasını her şeyin önüne koyan küçük girişimci anlayışların, hangi ideolojinin arkasına sığırlarsa sığınsınlar, mahkum edilmesini,
- TMMOB'ye örgütsel aidiyetin geliştirilerek, katılım ve kapsayıcılığı her düzeyde yeniden üretecek demokratik bir anlayışın temsilcilik, Şube, Oda işleyişlerinde vazgeçilmez bir çalışma tarzı olarak yaşama geçirilmesini,
- Mesleki etik kuralların saptanarak özenle uygulanmasının sağlanmasını,
- Meslek etiği kapsamında, mühendis-mimarların uzmanlık bilgilerini toplumsal yararları gözeterek kullanmalarını, toplumsal yararın mesleki çıkarların üzerinde tutulmasını, Bergama-Ovacık örneğinde olduğu gibi "mühendislere yeni çalışma alanları açılması" ya da "sektörün gelişmesi" gerekçelerinin halkın istemlerinin ve gereksinimlerine karşın öne çıkarılmasını,
- Meslek alanlarının, ilgili kurum ve kuruluşların etkinliklerinin, ülke ve halkın çıkarları doğrultusunda yakından izlenmesini, mesleki denetimin bu alanlardaki soygun, vurgun ve sömürünün teşhirine yönelmesini ve bu konuda kamuoyu oluşturulmasını,
- Onur Kurullarının işleyişinin bu temellerde biçimlendirilmesini, Onur Kurullarının, seçimle gelmiş diğer kurullar gibi, genel kurullara rapor sunmasını,
- Diğer kesimlerin de talepleri göz ardı edilmeden üye tabanındaki emekçi ve işsiz çoğunluğun taleplerine uygun politikalar geliştirilmesini,

- Kamu ve özel sektör işyerlerinde çalışan üyelerimizin sorunları ile ilgilenilmesi, üyelerimize yönelik tehdit ve baskılara karşı aktif tavır alınmasını,
- Özellikle, özel sektör kuruluşlarında çalışan üyelerimize yönelik 8 saat işgünü hakkının gaspının ve angaryanın önlenmesine yönelik çalışmalar yapılmasını,
- Sayıları hızla artan işsiz mühendis ve mimarların örgüt tarafından kucaklanmasına ve bu konuda kamuoyu yaratılmasına yönelik çalışmalara başlangıç teşkil etmek üzere, ivedi olarak, bir "işsiz mühendis ve mimarlar mitingi" düzenlenmesini,
- Odalarda sağlıklı personel politikaları oluşturulmasını,
- Mühendis-mimar eğitimindeki çarpıklıklar ve yetersizliklere karşı politikalar üretilmesini, bu kapsamda;
- Yüksek öğrenimi piyasa mantığı içerisinde ele alan ve öğrenimde kalitenin yükseltilmesini rekabet unsuruna indirgeyen bir yaklaşım yerine, yüksek öğrenimde halkın gereksinimlerini gözeten ve yüksek öğrenimi kamusal hizmet alanı olarak gören bir anlayışın savunulması,
- TMMOB'nin gelecekteki üye potansiyelini oluşturacak olan öğrencilerin sorunlarına yönelik çalışmalar yapılmasını ve öğrencilerin maruz kaldığı baskı ve saldırılar karşısında etkin tavır alınmasını,
- Üretilen politikaların üyelerin gücüne dayalı kampanyalarla yaşama geçirilmesi
- anlayışının çalışma tarzı olarak benimsenmesini,
- Üyelerin katılımını sağlayacak, yasada belirlenmiş araçlar dışında, seçim dışı yeni araçlar geliştirilmesini, işyeri temsilciliklerinin örgütlenmesini ve işlevsel kılınmasını,
- Oda bürokrasisinin çekici olmaktan çıkarılmasını, bürokrasinin ideolojik ve yönetsel egemenlik çabalarının engellenmesini,
- Örgütlenme ve kadrolaşma anlayışının üyelerle ilişkileri birinci plana almasını, gelir getirici faaliyetlerin, piyasaya yönelik hizmet üretiminin çalışma ve kadrolaşma anlayışını belirlemesine izin verilmemesini, bu kapsamda Odaların temel gelir kaleminin üye aidatları olması için gerekli önlemlerin alınmasını,
- Amatör bir anlayışla yerine getirilmesi gereken konularda uzmanlar ve profesyonel kadrolara dayalı bir politika oluşturma ve çalışma anlayışı yerine, üyelerin katılımı ve tartışmaları ile politika oluşturulması ve mücadele edilmesi anlayışının öne geçirilmesini,
- TMMOB'nin örgütsel verimlilik ve etkinliğinin artırılması ve birimler arası ekonomik farklılaşmaların yarattığı olumsuzlukların önüne geçilmesi için;
- Kaynakların rasyonel kullanılması, mekan ve olanakların ortak kullanılması, ekonomik açıdan güçsüz birimlerin desteklenmesi anlayışlarının geliştirilmesini,
- Özellikle tüm Odaların örgütlenemediği illerde ve işyerlerinde TMMOB II Koordinasyon Kurulları ve TMMOB İşyeri Temsilciliklerinin, Oda örgütü bulunmayan mühendis ve mimarlarla ilişki kurulmasını sağlayabileceği göz önünde bulundurularak bu örgütlenmelerin gelişiminin teşvik edilmesini,
- TMMOB ve bağlı Odaların ortak mesleki denetim ölçütlerinin belirlenmesini, yalnız serbest mühendislik-mimarlık hizmetleri için değil, tüm mühendislik-mimarlık hizmetleri için de (özel sektörde ücretli, şantiyeci vb.) asgari ücret tarifesi belirlenmesini,
- TMMOB bünyesinde bir meslek alanları hukuku geliştirilerek bu alandaki ilkesizlik ve adaletsizliklerin önüne geçilmesini, örgütte varolan mesleki

çatışma konularına çözüm bulmanın ötesinde, dünyadaki bilimsel ve teknik gelişmelere koşut olarak mühendislik-mimarlık alanında ortaya çıkan yeni disiplinler arası meslek alanlarını kavrayıcı ve kapsayıcı örgütlenme modellerinin göz önünde bulundurulmasını,

- Örgüt birimlerinde yöneticiliğe talip olanlarda özverili ve amatör çalışma anlayışı özelliklerinin aranmasını, birim yöneticilerinin sıfatlarının maddi çıkar sağlama açısından etkili olabileceği işlerde ya da konumlarda çalışmamasına dikkat edilmesini,

- TMMOB Yasası'nın anti-demokratik hükümlerinden olan delege olmak için 10 yıllık kıdem aranması şartının kaldırılmasını,

- Birliğin adındaki "Türk" ifadesinin "Türkiye" olarak değiştirilmesini,

- Siyasetçiliğin ve depolitizasyona teslimiyetin reddedilerek; ekseninde TMMOB'nin içinde bulunduğu toplumsal pratiğin bütünü kavrayan, sorgulayan, dönüştürmeyi hedefleyen etkinliklerin bulunduğu bir programın siyaset yapma anlayışı olarak benimsenmesini,

- TMMOB'nin ulusal ve uluslararası düzeyde emekten yana örgütlerle dayanışma ve ortak mücadele içinde olmasını savunur.